

pergel

Edebiyat Dergisi

YUNUS EMRE DOSYASI

Kitap İncelemeleri

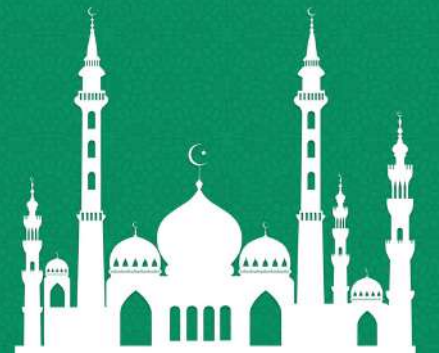
- İskender Pala-Od
- M. Fuat Köprülü-İlk Mutasavvıflar
- Ali Ural-Ay Tiradı
- Ernest Hemingway-Yaşlı Adam ve Deniz

Serbest Metinler

Güzel söz şifadır

MAYIS
2021
SAYI 2

Her Şeyin bir zekâti vardır.
Bedenin zekâti da oruçtur...
Oruç sabrın yarısıdır.

İÇİNDEKİLER

ÜSKÜDAR TENZİLE ERDOĞAN
KIZ ANADOLU İMAM HATİP
LİSESİ ADINA SAHİBİ VE YAYIN

YÖNETMENİ

MEHMET POLAT

YAYIN DANIŞMANI

AYŞE SARAÇ

YAYIN KOORDİNATÖRÜ

AYŞE İREM İNAN

KAPAK TASARIM

ZÜLAL AYDINLI

AYŞE İREM İNAN

İÇİNDEKİLER BÖLÜMÜ

TASARIM

AYŞE İREM İNAN

SAYFA TASARIM

REYYAN ARSALAN

ŞEYDA BAKŞEN

AYŞE İREM İNAN

EDİTÖRLER

HİLAL AZAK

REYYAN ARSLAN

AYŞE İREM İNAN

YAZARLAR

ŞEYMA ŞENLİ

AYŞE İREM İNAN

SELİN BAHAR YEŞİLYURT

HAYRUNNİSA ERDAĞLI

EBRU YILDIZ

ELİF SENA AYDIN

ELİF TÜKMECİ

HİLAL AZAK

İKRA GİZE

MELİKE KANTARCI

SEMANUR AKTAR

ŞEYMANUR ŞİMŞEK

ZEYNEP HİLAL AKYASAN

REYYAN ARSLAN

EMİNE RAVZA ÜNVER

HAYRUNNİSA BALKAN

BAHAR ÖZTÜRK

HAVVA GÜL DEMİRCİ

ÇİZER

BİLGENÜR ULUKÖYLÜ

YUNUS
EMRE
DOSYASI

Sayfa ARALIĞI

01-40

41

SEHL-İ MÜMTENİ

45

NİVAZİ MISRİ

47

VEDA VAVEYLASI

49

BAĞLI KÖLELER

53

MAKALE-
EDEBİYAT, TOPLUM
VE PSİKOLOJİ
İLİŞKİSİ

63

İNCELEME- AY
TİRADI

67

**İNCELEME- YAŞLI
ADAM VE DENİZ**

71

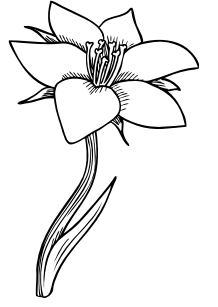
ÇINAR

73

ACILAR ŞEHİRİ

77

ÜMITVÂR

83

**HİKÂYE-KIRMIZI
GÜL**

87

HİKÂYE-FİNCAN

Editör yazısı...

Merhaba,

İkinci sayımızla karşınızdayız. Bu sayımızda dosya konumuz “Yunus Emre”. Konunun öneminin farkındayız ve bu duygu bizi daha da heyecanlandırıyor. Dosya konumuzla ilgili merak edip araştırdıklarımızı sizlerle paylaşmaya çalıştık. Dosya konusu için Ayşe İrem İnan, Semanur Aktar, Ebru Yıldız, Reyhan Arslan, Bahar Öztürk, Selin Bahar Yeşilyurt, Hayrünnisa Erdağlı, Melike Kantarcı, Şeymanur Şimşek, İkra Gize araştırma yazılarıyla bize destek oldular. Bilgenur Uluköylü karakalem portre çalışması ile katıldı. Zeynep Hilal Akyasan, Emine Ravza Ünver, Havva Gül Demirci kitap inceleme yazılarıyla katkıda bulundular. Hilal Azak bir tiyatro metni kaleme aldı. Nisa Balkan ve Bahar Öztürk Edebiyat-Psikoloji ilişkisi üzerine bir makaleyle ikinci sayımıza katıldı. Elif Sena Aydın, Elif Tükmeci, Reyhan Arslan ve Nisa Balkan bu sayımızın hikaye yazarları. İlk sayıya göre daha büyük bir ekiple çalıştık. Çalışmamıza katılan tüm arkadaşlarımıza teşekkür ediyoruz. Okumayı, yazmayı seven tüm arkadaşlarımızı aramızda görmek istediğimizi tekrar belirtmek isteriz.

Pergel

SÖZLÜK

Yunus Emre

Hümanizmin Türk edebiyatındaki temsilcisi olarak geçse de Yunus'taki aşk ve sevgi tasavvuf temellidir. Yunus'un şiirlerinde tasavvuf Türkleşmiştir. Bunu, Yunus Emre'nin kullandığı dil, kelime kadrosu, tasavvuf konularını ele alış tarzı ve yaptığı benzetmeler açıkça göstermektedir. Yunus Emre'de tasavvuf incelenirken öncelikle Allah mefhumu ele alınmalıdır. Allah anlayışında, Allah'ın sevilen "Ma'şuk" ve seven "Âşık" sıfatları ön plandadır. Yunus Emre için aslında âşık ve ma'şuk birdir. İkisini birleştiren nokta ezeli ve ebedi olan "aşk"tır. Her şeyin kaynağı aşktır.

Tasavvuf

İslâm'ın zâhir ve bâtın hükümleri çerçevesinde yaşanan mânevî ve derunî hayat tarzını ifade eder. Tasavvuf düşüncesi Allah sevgisi (muhabbetullah) ve Allah korkusu (mehâfetullah) temeline dayanmakta, Allah korkusu aynı zamanda Allah'ı sevmekten kaynaklanan bir çekinme olduğu için bu iki kavram birbirini tamamlamaktadır. İslam'ın iç veya mistik yüzü olarak tarif edilebilir. Ayrıca Sufizmin batıda yükseltelen içeriğinin "Budizm ve Taoizm gibi içeriksiz güzel yaşama tarzı" olarak yorumlanması da vardır. Tasavvuf ilmi ile uğraşanlara mutasavvıf denir.

Sufi(zm)

Tasavvufî hayat tarzını benimseyerek Hakk'ın yakınlığını kazanmaya çalışan kişidir. Tasavvuf yolunda nefis mücâhedesini sürdürmekte olanlara mürîd ve mutasavvıf, bu mücâhedeği tamamlayıp kemale ermiş olanlara sûfî denilmektedir. Sûfiyye "tasavvuf; tasavvuf ehli kimseler, sûfîler" anlamındadır.

Âşık

Işığın etrafında dönerek yanan pervane, ma'suk ise ışıktır. ➤

Hümanizm

İnsanın her şeyin ölçüsü olduğunu savunan anlayıştır. Bununla birlikte hümanizmin ilk anlamı, eğitimin insanı insan yaptığına, onu gerçekten ve pozitif anlamlar içerisinde şekillendirdiğine inanılan klasik dil, şiir, tarih ve felsefe benzeri disiplinlere yapılan vurgudan meydana gelir. İkinci anlamıyla, ahlakın temeli olarak olağanüstü olanı ve dini dogmaları tamamen reddedip akı, bilimi ve adaleti benimseyen seküler bir ideolojidir. ➤

Dante Alighieri

Hümanizm'in en önemli temsilcisi sayılır. İtalyan edebiyatçı ve siyasetçi olan Dante "Mutlak-Yönetim Üzerine" eserinde papa ve imparator arasındaki ilişkiyi açıklarken imparatoru aşırı derecede yüceltmiş ve ortaya evrensel bir mutlak-yönetim tasarısı getirmiştir. Bu ütopya tasarısında o dönemin İtalya'sının parçalanmak üzere olmasından kaynaklı bir tedirginlik vardır. Ünlü eseri "İlahi Komedi"da ortaçağ yaşamının ve düşünce dünyasının özelliklerini duyurur. Bu şiir imgesel bir kurgudan meydana gelir. Eser Dante'nin Cennet, Cehennem ve Araf'ı dolaşmasını anlatır. Katolik dogmalarına bağlı kalınsa da, eserinde gezgin ruhlu, atılgan ve meraklı yeni insanı tanıtmıştır. ➤

2021 Yunus Emre ve Türkçe Yılı

29 Ocak
2021

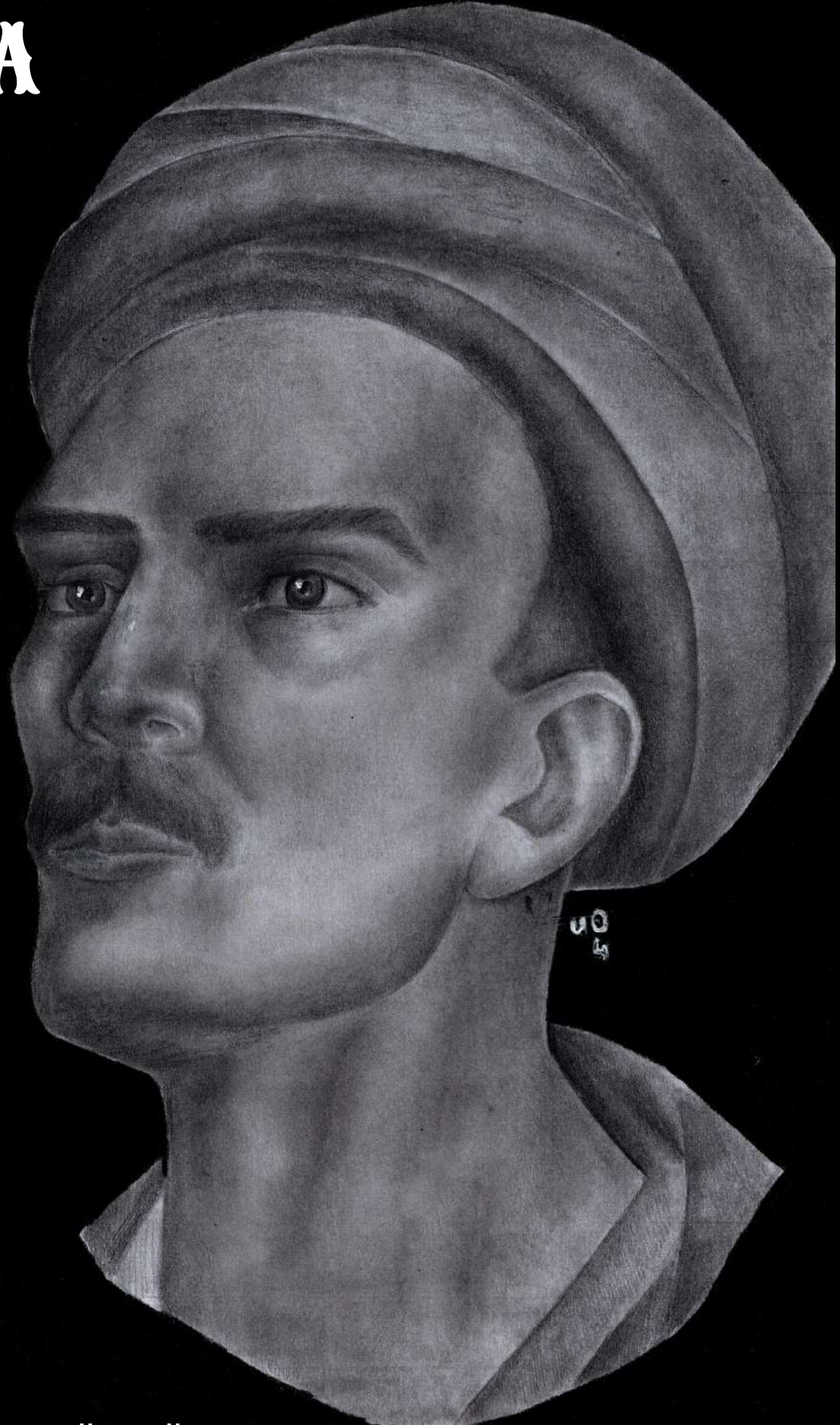
tarihinde cumhurbaşkanlığı tarafından yayınlanan genelgeye göre 2021 yılı Türk dili ve medeniyetinin temel taşlarından biri olan Yunus Emre'nin vefatının 700. yılı hasebiyle UNESCO tarafından anma ve kutlama yıldönümleri arasına alınmıştır.

Yunus Emre'nin hem dünya beşeriyetine ortak bir değer olarak takdim edilmesi hem de ülkemize bir kez daha hatırlatılması maksadıyla 2021 yılının "Bizim Yunus" olarak anılması Yunus Emre'nin mirası olan Türkçenin önemini vurgulanması medeniyet dili kimliği ile bilinçli ve doğru kullanımının sağlanması amacıyla "Dünya Dili Türkçe" adıyla yurt genelinde ve yurt dışında bir kampanyanın tertiplenmesine karar verilmiştir.

Selin Bahar YEŞİLYURT

"ÂŞKA
VARINCA
KANADI
KİM
ARAR"

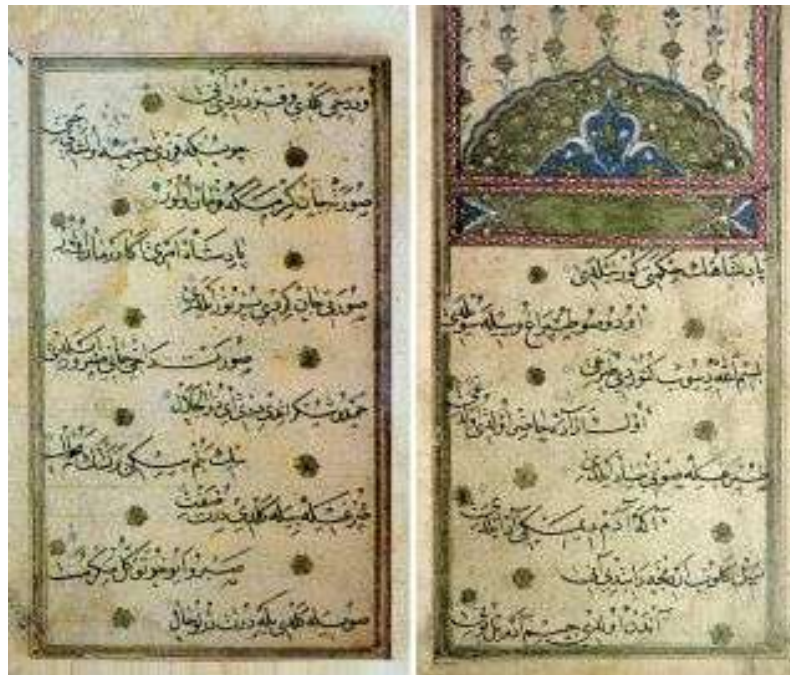

Yunus Emre

Yûnus Emre'nin tarihî şahsiyeti hakkında pek çok farklı görüşler bulunmaktadır. Onun Yıldırım Beyazıt devrine eriştiğini söyleyen, Kanûnî Sultan Süleyman dönemi şairleri arasında ona da yer veren, XIII. asrın sonu ile XIV. asrın ilk yıllarında yaşadığını ileri süren araştırmacılar varsa da bu görüşler, Adnan Erzi'nin Beyazıt Devlet Kütüphanesi'ndeki bir mecmuadan alarak neşrettiği belge ile ortadan kalkmıştır. Belgede Yûnus Emre'nin 638 (1240-41) yılında doğduğu, seksen iki yıl yaşadığı ve 720'de (1320) vefat ettiği kaydedilmektedir (TTK Belleten, XIV/53 [1950], s. 85-89). Yunus Emre'nin doğduğu 1240 yılında yani 13. Yüzyılın ikinci yarısında Anadolu'da Haçlı Seferleri, Köseadağ Savaşı (1243) gibi birçok karışıklık hâkimdir.

Yûnus Emre'nin hayatına dair ilk ve en geniş bilgiler Firdevsî'nin (ö. 918/1512) yazdığı düşünülen Vilâyetnâme-i Hacı Bektâş-ı Velî'de yer almaktadır. Vilâyetnâme'de (DİB Ktp. , nr. 714, vr. 128a) onun Sivrihisar'ın Sarıköy'ünde doğduğu, mezarının da bu köye yakın bir mevkide bulunduğu kaydedilir. Yûnus'un yaşadığı çevre hakkında Bektaşî geleneğinin doğruluğunu kabul eden Mehmed Fuad Köprülü, onun XIII. yüzyılın son yarısında Sivrihisar'da yahut Bolu civarında Sakarya suyuna yakın köylerden birinde yetişmiş bir Türkmen olduğunu belirtir. (Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar, s. 262-265).

Yunus Emre divanının ilk iki sayfası (Süleymaniye Ktp., Fâtih, nr. 3889)

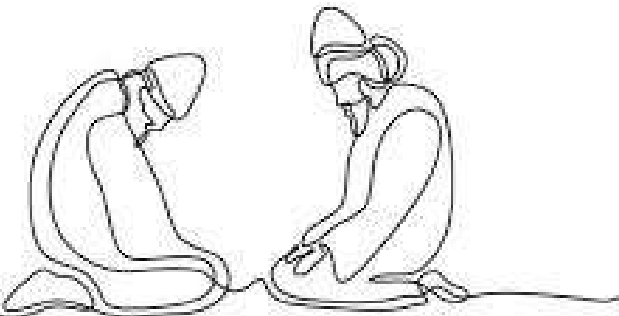

Vilâyetnâme-i Hacı Bektâş-ı Velî'e göre Yunus Emre buğday almak üzere Karahöyük'e gider, bir süre Hacı Bektâş-ı Velî'nin yanında kalır, geri döneceği sırada buğday yerine Hacı Bektaş ona "nefes" vermeyi teklif eder, fakat Yûnus ısrar edince kendisine dilediği kadar buğday verilerek gönderilir. Köyüne yaklaştığı esnada gafletinin farkına varan Yûnus, tekrar tekkeye döner ve nasip ister. Durum Hacı Bektâş-ı Velî'ye arzedilince o, "Bundan sonra olmaz. Biz o kilidin anahtarını Tapduk Emre'ye verdik, varsın nasibini ondan alsın" der ve onu Tapduk Emre'ye gönderir. Yûnus da Tapduk Emre'nin yanına varıp durumu ona anlatır; Tapduk Emre halinin kendisine mâlûm olduğunu, hizmet edip emek vermesi halinde nasibini alacağını söyler. Yûnus kırk yıl boyunca erenler meydanına eğrinin yakışmayacağı düşüncesiyle tekkeye sadece düzgün odun taşır.

Rum erenlerinin Tapduk Emre'nin tekkesinde büyük bir meclis kurdukları bir gün mecliste Yûnus Emre ile birlikte Yûnus-ı Gûyende denilen başka bir Yûnus daha bulunmaktadır. Tapduk Emre cezbeyle gelince Gûyende'ye, "Yûnus, söyle!" der, fakat Gûyende işitmez. Tapduk bu sözü üç defa tekrarladığı halde Yûnus-ı Gûyende yine işitmez. Bu defa Yûnus Emre'ye dönüp, "Yûnus, vakit geldi, o hazinenin kilidini açtık, nasibini aldın, hünkârın nefesi yetişti, sen söyle!" der. Gönlü açılan, gözlerinden perde kalkan Yûnus "şevk denizine düşüp" inci ve mücevher değerinde sözler söylemeye başlar (Manakıb-ı Hacı Bektâş-ı Velî, s. 48-49). Aziz Mahmud Hüdâyî'nin, şeyhi Üftâde'nin sohbetlerinden derlediği Vâkı'ât'ta yer alan Yûnus'la ilgili rivayetler Vilâyetnâme'de anlatılanları büyük ölçüde tekrar ve tasdik eder. Yunus Emre'nin, Tapduk Emre'nin kızı ile evlendiği de rivayet edilir.

Yunus Emre'nin ümmî olduğuna dair rivayetler olsa da bunlar tarihi bir hakikat sayılabilecek nitelikte değildir. Vilâyetnâme-i Hacı Bektâş-ı Velî'deki menkıbevi bilgilere göre okuma yazma bilmeyen fakir bir kişidir. Bazı araştırmacılara göre dervişlik yoluna girmeden önce mektep medrese eğitimi görmüş bir şahıstır. Sadi-i Şirazî'den ve Mevlâna'dan yaptığı tercümelerden Farsça bildiği, Kur'an ve hadislere vakıf oluşu, klasik edebiyat unsurlarına ve peygamber kıssalarına yaptığı atıflardan da belli bir donanımı olduğu anlaşılır. Öğrenimini yetiştirdiği tekke ve çevresinde değerlendirmek gerekir.

Şiirlerinde kendisi hakkında sık sık kullandığı ümmî sıfatı da "gelenekten gelen saf bilgiye sahip olan" anlamındadır.

Yunus Emre pek çok yeri gezmiş, "yukarı iller" dediği Azerbaycan'a kadar gitmiştir. Yûnus'un seyahatlerinin sebepleri, bunların ne şekilde gerçekleştiği tam olarak bilinmese de tarikatlar döneminde seyahat sûfîlerin hayatında nefis terbiyesinin önemli bir unsurudur. Ayrıca Yûnus'un, şeyhi Tapduk Emre'nin ailesi veya tarikat şeceresi bakımından bu yöreyle bağlantısı olabileceğinden "yukarı iller"de dolaşması tesadüfî değildir.

Yûnus Emre'nin mürşidi Tapduk Emre'dir ancak tarikatı hakkında birçok görüş öne atılmıştır. Bektaşî, Mevlevî, Vefaî... olduğu söylenece de çağdaş kaynak İbnü's-Serrâc'tan yola çıkarak bu söylemlerin yanlış olduğu ispatlanmıştır. İbnü's-Serrâc'tan da yararlanarak Yunus Emre'nin Rifaî geleneğine mensup Müslüman bir tasavvuf kimliği olduğu söylenebilir.

M. Fuad Köprülü, Adnan Erzi'nin 1950'de neşrettiği belgeden sonra Yûnus'un vefat tarihinin 1320 olduğunu kabul etmiştir. Anadolu'nun pek çok yerinde ve Azerbaycan'da Yûnus'a ait mezar ve makamlar mevcuttur. Bunlar Yûnus'un neden "Bizim Yunus" diye anıldığını, seyahat ettiği yerlerdeki sohbetlere katıldığını, çok sevildiğini ve hâtırasının yaşatıldığını gösterir. Anadolu'da Yûnus'un mezarının bulunduğu söylenen yerler şunlardır: Eskişehir Sarıköy (şimdi Yûnus Emre köyü), Karaman, Aksaray Ortaköy, Bursa, Manisa Kula Emresultan köyü, Erzurum Dutçu (Düzcü) köyü, Isparta Keçiborlu, Afyon Sandıklı, Ankara Nallıhan Emresultan köyü, Ünye ve Sivas. Bunların yanında Azerbaycan'ın Gâh bölgesinde de bir makam mevcuttur. Bazı kaynaklarda Yûnus'un mezarının Sivrihisar yakınlarındaki Sarıköy'de olduğu belirtilmektedir. Sarıköy'deki mezar Ankara-Eskişehir demiryolu hattının yapılması esnasında 6 Mayıs 1946 tarihinde açılmış, kabirdeki bakiyeler geçici mezara nakledilmiş, 1970'te yeni yapılan bir anıtmezarla bugünkü yerine getirilmiştir. Fuad Köprülü, Abdülbaki Gölpınarlı ve Faruk K. Timurtaş da Yûnus'un mezarının burada yer aldığını kabul ederler.

Y U N U S E M R E

YUNUS EMRE'NİN ESERLERİ

13.yüzyıl Türk edebiyatının önemli temsilcilerinden biri olan Yûnus Emre, Orta Anadolu'da yaşamış mutasavvıf bir şairdir. Kaynaklara göre 1240 senesinde Eskişehir'e bağlı Sarıköy'de doğmuştur. Tahsil görüp görmediği üzerine ihtilaflar bulunduğundan belli değildir. Tasavvuf öğrenimi için ilk Hacı Bektaş-ı Velî'ye gitmiş, onun yönlendirmesiyle Tapduk Emre'nin müridi olmuştur. Menakıba göre kırk yıl Tapduk Emre'ye hizmet ettikten sonra seyr ü sulûk (tasavvuf yolculuğu, manevi yolculuk)unu tamamlamıştır. 1320 senesinde vefat eden Yûnus Emre, yazmış olduğu şiirleriyle Türkçeyi bir aşk ve mana dili haline getirmiştir. Yûnus Emre'nin Risaletün Nushiyye (Öğüt kitabı) ve Divan ı ilahiyat (Şiirler) olmak üzere, bilinen iki eseri bulunmaktadır.

Risale 707 yılında mesnevi şeklinde yazılmış, 600 beyitlik olup Yûnus'un seyr ü süluk ehline öğütlerini içerir. Eseri "Failatün failatün failün" vezniyle yazılmış on üç beyitlik bir nazımla başlar ve kısa bir mensur bölümü ile devam eder. Asıl mesnevi, mensur bölümünden sonra başlar. Asıl mesnevi "Mefailün mefailün feulün" veznindedir. Aruz vezninin yeni yeni uygulandığı bu dönemde risalede, vezin aksaklıkları bulunmaktadır. Risaletün Nushiyye, Yûnus'un ilahilerine kıyasla daha az şiir özelliğine sahip bir eserdir. Bu mesnevide ahenkten ve âşıkane bir üsluptan söz etmek mümkün değildir fakat eserde sembolizm mükemmeldir. Buradaki kavramlar soyut olup daha çok teşhis (kişileştirme)den yararlanılmıştır. Risaletün Nushiyye didaktik bir öykü olup insanın, olgun insan olma yolunda yaşadığı manevi yolculuğunu anlatmaktadır. Yûnus, bu yolculuğu anlatırken dönemin sosyal ve kültürel değerleriyle, nefisle mücadele, aşk ve muhabbet, kanaat, ıstırap gibi hallerini evrensel kavramlarını birleştirip kısmen sembolik bir mesnevi kaleme almıştır.

Aşağıda Risaletün Nushiyye'den aldığımız iki örnekte de görüldüğü üzere Yûnus toplumsal konulara değinmiştir.

Kimse kınanmaz suçu yüzünden,
Sorulmaz başkasına suçu senden.
Benim suçum için sana günah yok,
Senin suçun için bana günah yok.
Eli söyleyen kendini unuttur,
Deme başkasına yavuz huyludur.

Hasetçinin eli ermez bir işe,
Kime kuyu kazarsa kendi düşe!
Diyeyim de bil cimri hâlini sen,
Yediği şeyi sakınır kendinden.
Kendi kazancını kendine vermez,
Elleri bağlıdır yemeğe erme.

Divanı İlahiyyat; Yûnus'un asıl sanatını, aşkını, imanını, tevhidin hakikatiyle ve ilahi güzellekle ilgili düşüncelerini öğrendiğimiz eseridir. Yûnus bazı beyitlerinde divanından söz eder:

Yûnus olduysa adım pes ne aceb
Okuyalar defter ü divanımı

(Ey kardeş! Adı. Yûnus olduysa bunda şaşılacak ne var. Bundan sonra benim divanımı yani yazdıklarımı okusunlar.)

Divanda aruzlu şiirler az, heceli şiirler çoktur. Bunda yukarıda da bahsettiğimiz gibi o dönemde aruzun yeni yeni kullanılmasının etkisi vardır ve divanda aruzlu manzumelerde hatalar görülmektedir. Yûnus Emre'nin, hem aruzlu hem heceli şiirlerinin pek çoğu musammattır (Bendlerle oluşan nazım biçimidir.). Yûnus'un aruzlu musammatt şiirlerinde genel olarak "Müstefilün müstefilün müstefilün müstefilün" vezniyle yazılmıştır. Yûnus Emre, Türk dilini aruza ciddi bir şekilde adapte eden ve ilk defa milli şiir şeklini gazale yaklaştıran, adına "Yûnus tarzı" denilen kendisine mahsus bir üslubun yapıcısı, ilk büyük şairimizdir.

Hayrunnisa ERDAĞLI

RİSALETÜN NUSHİYYE

YUNUS EMRE'NİN BESTELENMİŞ ESERLERİ

Anadolu Selçuklu Devleti'nin dağılmaya başladığı ve yeni beyliklerin kurulduğu, Anadolu'nun Moğol baskınlarıyla, merkezi idarenin zayıflığı ve taht kavgalarıyla çalkalandığı bir dönemde Yunus Emre; Mevlana Celaleddin Rumi, Ahi Evran gibi isimlerle topraklarımızda manevi bir iklim oluşturmuştur. Edebiyatımızın gelmiş geçmiş en mühim şairlerinden olan Yunus Emre şiirlerinde ilâhi aşkı, tasavvufu işler. Eserlerinde herkes tarafından anlaşılacak bir Türkçe kullanmıştır. Şiirlerini aruz ve hece ölçüsüyle kaleme alan şair, onları Divan'ında toplamıştır. Yüzyıllar boyunca eserleri Türk Tasavvuf Musikisi için önemli bir kaynak olmuştur. Şiirlerinden 246 adet beste yapılmıştır. Bir kısmının bestekâarı bilinmemektedir. Yunus Emre'nin bir halk ozanı olması sebebiyle bazı bestelerin ona ait olduğu düşünülmektedir. Sehl-i Mümteni ile insanları hayran bırakan bu eserler günümüzde dahi önemini ve yerini korumaktadır.

Yunus Emre'nin bestelenmiş şiirlerinden birkaçı şunlardır:

Ben yürürüm yane yane aşk boyadı beni kane
Ne âkilem ne divâne gel gör beni aşk neyledi
BESTEKÂRI: Balat Şeyhi Kemal Efendi

Aşkın aldı benden beni bana seni gerek seni
Ben yanarım düni günü bana seni gerek seni
BESTEKÂRI: Belli değil

Dinin imanın var ise hor görmegil dervişler
Cümle âlem müştakdürür görmekliğe dervişleri
BESTEKÂRI: Muallim Hakkı Bey

Yâr yüreğim yar gör ki neler var
Bu halk içinde bize güler var
BESTEKÂRI: Hacı Nafiz Bey

Ben bende buldum çün Hak'ı şekk-ü güman
nemdir benim
Ol dost yüzün görmez isem bu gözlerim
nemdür benim
BESTEKÂRI: Mehmet Zaif Efendi

Ey âşıkân ey âşıkân aşk mezheb-ü dindir
bana
Gördü gözüm dost yüzünü yas kamu
düğündür bana
BESTEKÂRI: Şeyh Mesut Efendi

Sordum sarı çiçeğe
Annen baban var mıdır?
BESTEKÂRI: Tahir Karagöz

Şiirlerinde de görüldüğü gibi Yunus Emre sevginin, hakkı arayışın şairidir. Nesilden nesile aktarılan eserleri onu ve maksadını ölümsüz kılmıştır. Derin anlamlar içeren sözleri sade bir anlatımla dile getirmesi Yunus Emre'nin şiirlerinin bu kadar çok bestelenmesinin önünü açan faktörlerden birisidir. Özellikle şiirlerinden bestelenen ilahiler, Müslüman Türk toplumunun özel kabul edilen günlerinde önemli bir yere sahiptir. Kandil günlerinde, Ramazan ayında, evlilik merasimlerinde sıkça ilâhiye yer verilir. Yunus Emre'nin şiirlerinin ve onlardan bestelenen eserlerin halk tarafından bu kadar benimsenmesinin sebebi insanlığın fıtratında olan ilâhi aşktır. Bizlerin de hakkı arama çabasında olmamızı niyaz ediyor ve her söylediği nasihat niteliğinde olan Yunus Emre'nin, en sevdiğim sözüyle sizleri baş başa bırakıyorum:

“ Herkesler doğrudur, sen doğru isen. Bulunmaz doğruluk sen eğri isen.”

YUNUS'U YUNUS EYLEYEN TAPTUK EMRE

Nereden duyduğunuza çok da emin olmadan bu başlığa aşına iseniz şayet, muhtemeldir ki, genelde ramazanları iftar vaktinden iki saat sonra tekrarı gösterilen diziyeye meyliniz yahut şahitliğiniz vardır. Zira mühim ve muhterem zatların rafından indirilip, incelendiğini zannetmiyorum çoğumuz tarafından.

Yakılan şiirlerinin melekler tarafından okunduğu rivayet edilen şu bizim meşhur Yunus. Göz nuru eylediğimiz bu zât hangi beşikte sallanadurdu aşk şarabının peşine düşmeden önce? Nereye gittiği meçhul olanın geldiği yer nere? Meçhul diyorum çünkü bir felsefeciydi aynı zamanda o. Ankara'nın Nallıhan isimli dergâhında Taptuklarla pişen bir ruh. Peki, Taptukların piri Taptuk Emre kimdi ki böyle bir mürid yetiştirdi?

Taptuk Emre'nin mensup olduğu tarikat ve mürşidinin kimliğine dair bilgiler birbirinden farklıdır. Ancak bizzat müridi Yûnus Emre, "Yûnus'a Tapdug u Saltug u Barak'tandır nasib / Çün gönülden cûş kıldı ben nice pinhân olam" mısralarıyla Taptuk Emre'yi Barak Baba'nın müridleri arasında gösterip konuya daha somut delillerle yaklaşılmasına imkân verir. Yûnus Emre'nin bu ifadelerinden Taptuk Emre'nin Barak Baba'nın müridi olduğu kesin biçimde ortaya çıkar

(minyatür: Yunus Emre'nin Menkıbeleri- Mustafa Tatçı, Yunus Emre'nin mürşidi Taptuk Emre)

Yunus Emre'nin Taptuk'un dergâhına gelişinin hikâyesi ise şöyledir; O zamanlar, Anadolu'da kuraklık yaşanmakta idi. Yunus, Suluca Karahöyük'te Hacı Bektaş adında bir ermişin ambarlarının buğday ile dolduğunu ve fakirlere dağıttığını duyar. Bunun üzerine oraya gitmek için yola çıkar. Giderken de eli boş gitmemek için dağdan bir çuval alıç toplar ve Hacı Bektaş'ın kapısına varır ve karşılığında buğday ister. Hacı Bektaş, gelenin temiz yürekli bir insan olduğunu anlar ve dilerse buğday yerine nasip vereceklerini söyler. Nasibin ne olduğunu bilmeyen Yunus, ısrarla buğdayını ister ve yola koyulur. Bir süre sonra yolda akli başına gelir, pişmanlık içinde geri döner ve Hacı Bektaş Veli'ye nasibi almak için yalvarır. Hacı Bektaş, nasibinin anahtarının Taptuk Emre'ye verildiğini ve ona gidip almasını söyler. Bunun üzerine Yunus, Tapduk Emre'nin kapısına varır. Yıllarca ona odun taşır, hizmet eder, ondan feyz alır.

Bir gün Taptuk Emre, Yunus'un taşıdığı odunların düzgünlüğünü görüp, neden hiç eğri odun olmadığını sorduğunda Yunus "Ormanda eğri odun var ama sizin dergâhınızdan odunun bile eğrisi giremez" diyerek ona olan saygısını zikreder.

Tapduk Emre'nin en tanınan mürididir Yûnus Emre. Uzun yıllar hizmetinde bulunan Yûnus, şeyhinin görüşlerini Anadolu ve Şam'da yaymış, kendisinden saygı ve övgüyle bahsetmiştir. Öyle ki birçok kaynakta geçer 40 yıl boyunca şeyhinin kapısına hizmet ettiğine dair olan meşhur menkıbe. Yûnus Emre de Tapduk Emre gibi Kalenderî-Melâmetî düşünceleri benimsemiştir. Şeyhinin öğretilerini yaymaya çalıştığını ve bunu başardığını, "Vardığımız ellere şol safâ gönüllere / Halka Tapduk mânisin saçtık elhamdülillâh" mısralarıyla anlatır bize.

Melike KANTARCI

YUNUS EMRE VE MOLLA KASIM

Derviş Yûnus bu sözü eğri büğrü söyleme
Seni sîgaya çeken bir Molla Kâsım gelir

Yunus Emre'nin şiirlerinde anlam yüzeyde değildir. Bu şiirlerin çok katmanlı bir anlam dünyası vardır. Zaten nitelikli edebî eserlerin özelliği de budur. Değilse “her dem yeni” kalmayı başaramazlar ve zaman içerisinde unutulup giderler. Fakat bu çok katmanlılık dünyasına yabancı olanlar, yüzey anlama bakarak çoğu kez okudukları metinle ilgili olarak doğru sonuçlara varamazlar. Bu da yanlış anlamalara sebep olur.

Yunus Emre'nin yukarıda bahsettiğimiz beytinde adı geçen Molla Kâsım da böyle biridir işte. Yüzey anlama takılarak sözün derin mânâsını anlayamamış, hakikatle bağını göremediği için de bağlamı içinde değerlendirememiş ve bu yüzden de Yunus Emre'nin şiirlerini şeriata aykırı sözler olarak görüp imha etmek isteyen biri olarak çıkar karşımıza. Böyle yapmasında tasavvuf terimlerine bilgi düzeyinde de olsa yabancı olmasının, şayet bilse bile bunları kabullenmemesinin büyük payı var elbette. Ama biz önce menkîbeye bakalım:

Menkîbeye göre Yunus, üç bin şiir söylemiş. Bunları bir dîvân hâline getirmiş. Molla Kâsım adında bir fıkıh bilgini bir su kenarına oturup bu şiirleri okumaya başlamış. Bunlardan binini okumuş ve şeriata aykırı bularak yakmış. Diğer bin tanesini de aynı sebeple suya atmış. Üçüncü bine başlayınca “Derviş Yûnus bu sözü eğri büğrü söyleme/Seni sîgaya çeken bir Molla Kâsım gelir” beytiyle karşılaşınca hatasını anlamış ve Yunus'un kerametine inanmış. Fakat ne çare ki elde bin şiir kalmış. Derler ki, şimdi Yunus'un o yakılan bin şiirini gökte kuşlar ve melekler, denize atılan bin tanesini balıklar, kalan bin şiirini de insanlar okumaktaymış.

Bu menkîbeye dıştan bir bakış bize, Molla Kâsım'ın sadece zahirî bilgileri edinmiş fakat hakikat bilgisinden yoksun bir din bilgini olduğunu gösteriyor. Bunun neticesi olarak da Yunus'un şiirlerine karşı böyle davranıyor. Ne var ki işin sonunda hatasını anlayarak kalan şiirleri yakmıyor. Bu da bize mecazlı sözlerin lügat mânâları ile anlaşılamayacağını, bunun için daha üst bir dile ihtiyaç duyacağımızı gösteriyor.

Bir diğere açıdan ise, Molla Kâsım, Yunus'un kendisidir. Onun "Bir ben vardır benden içerü" mısrası bu anlamda da yorumlanabilir. İçteki ben, rûhundan insana üflemiş olan Allah olabileceği gibi, insanın doğru ve yanlış işleri konusunda uyarıcılık yapan "akl-ı selîm" yahut "mutmain bir gönül" veya marifet bilgisine ulaştıracak "akl-ı küllî"dir. Bunlar insanı "şu doğru, bu yanlıştır" şeklinde uyarırlar. Olaya böyle baktığımızda Yunus'un bazı şiirlerini yırtıp atmasını yanlış ve eksik olanı görüp onlardan vazgeçerek mükemmel olanı yakalamaya çalışmak şeklinde anlamaya hiçbir engel yoktur.

Bir başka görüşe göre de "Ben derviğim diyene, bir ün idesim gelir" mısrası ile başlayan şiirin en eski Yunus Divanı yazmalarında bulunmadığı, bunun Molla Kasım adlı birine ait olduğu ihtimalinden bahsedilir. Fakat menkîbe mantığı ve halkın mâşerî şuuru bu şiiri de Yunus'a mâl etmiştir.

Şeymanur ŞİMŞEK

(Dedeşan Kültür Evi, Tablo: Yunus Emre)

YUNUS EMRE'NİN TÜRKÇESİ

Yunus Emre, Türkçenin sade ve arı olarak edebiyatımıza girmesinde en büyük rolü oynayan sanatkâr olmuştur. Farsça ve Arapça'dan ayrılmış öz ve Türk bir Türk edebiyatı örneği ortaya koymuştur.

Yûnus'un şiirlerinde konuşma dilinde kullanılan kelimelerle yazı dilinde bulunan kelimeler iç içe bulunur: "Allah-Tanrı-Çalab", "cennet-uçmak", "cehennem-tamu", "yazuk-günah", "zehir-agu", "olup-olu ben" "aşk-sevi-sevgi" gibi. Örneğin:

- Allah'uma şükür kılam (TD 10/2/1)
- Tanrı buyruğun tutmayan anda bişe biryân ola (TD 20/4/2)
- Çalab'um „inâyeti suçın geçüre meger (TD 78/3/2)
- Seni gördüm güneş gibi cennet bana zindân gibi Cennet'üne zâhidün ko Uçmak'da arzûm yok durur (TD 45/5/1)
- Ol Cehennem'de yananlar münkirün inkârıdur (TD 123/2) Mustafâ'ya ümmet olan Tamu'da karâr eylemez (RN 23/2)
- Yazuklarımız tartıla anca perdeler yırtıla (TD 78/5/1)

- Bilmedüğün günâhların anda sana „ıyân ola TD 8/5/2)
- Miskîn Yûnus zehr-i kâtil „ışk elinden tiryâk olur (TD 23/2/2)

Yunus Emre eserlerinin dil ve anlatım özellikleri sade yalın ve gösterişten uzak bir halk dili özelliği taşır. Samimi ve içimizdendir, adeta halkına hitap eder.

“Yûnus'un üslubu açık, yalın, düz, tabii, özentisiz, gösterişsiz, süssüz ve dosdoğru söyleyiştir. Onun ifadesi eski, Türk cümlesinin devamıdır. Bu ifade ve cümle şekli aslında Türk ırkının karakterine çok uygundur. Çünkü Türk milleti davranışlarında dolambaçlı yolu gösterişi, müphemlik ve yapmacığı sevmez. Samimi ve açıktır. Olduğu gibi görünür. Düşünüp inandığı gibi konuşur, Onun için üslup sanatkârın karakterini, sanatkârda, eğer başka tesirlerle ifade tarzını değiştirmemişse mensup olduğu milletin karakterini aksettirir. Yûnus'un devrinde edebiyatımıza ve dilimize Arap ve Acem üsluplarının tesirleri henüz girmedığı için onda milli vasıflar bütünüyle mevcuttur.” (Başgöz, 1999, s.75)

Yûnus Emre tasavvuf felsefesinin örtülü dilinin Türkçeyle de daha yalın ve anlaşılır yazılabileceğini ispatlamıştır. Tasavvufi terimleri günlük dille karşılayan Yûnus Emre, Türkçenin felsefe için de uygun bir lisan olarak kullanılabileceğini göstermiştir. Türkçe kullanımı karmaşık olan konuları bile yalın ve açık bir anlatımda işleyebilmiştir. Türkçenin, Arapça ve Farsça etkisinde kalmadan da Arapça ve Farsça kadar zengin, etkili ve kullanışlı olabileceğini göstermiştir ve hem kendi çağında hem de gelecek dönemlerde bu konuda atılacak adımların en önemlilerini atmıştır. Yunus Emre, edebiyatın belli bir dönemi boyunca edebiyatta sade Türk dilini kalkındırma ve öne çıkarmayı üstlenmiş ve öncülüğünü yapmıştır.

Yûnus Emre eserlerinde halk dilinin izleri çokça ve özellikle atasözleri ve deyimlerle yansıtılmış olarak bulunmuştur:

- Her gönülden gönle rast togru yol degül mi (TD 37/2/1) / (Gönülden gönle giden yol vardır.)
- Tag ne kadar yüksegise yol anun üstünden aşar (TD 20/4/1) / (Dağ ne kadar yüksek olursa olsun yol onun üstünden aşar.)
- Kanda bir od yanarısa nişânı var dütüñ tüter (TD 12/6/1) / (Ateş olmayan yerden duman çıkmaz.)
- Yüz çokallu gelürse yalıncağı soyamaz. (TD104/4/1) / (Zırha (çokal)bürünmüş yüz eşkıya gelse bir çıplağı soyamaz.)

Yûnus Emre'nin İslamiyet'e bağlılığı bilinmektedir ve eserlerinden de açıkça anlaşılmaktadır. Buna rağmen Arapça sözcük ve deyişleri kullanmaktan mümkün olduğunca uzaktır. Hatta ayet ve hadislerin bile meallerini kullanmayı tercih etmiştir. Yabancı kelime kullanma oranını böylece minimuma indirmiştir ve maksimum Türkçeleştirmede bulunmuştur. Ayrıca eserlerinde kullandığı ayetler eserleriyle bir uyum içindedir ve şiirlerinde önemli birer ahenk unsuru görevindedir:

·Rahîm durur senün adun
Rahîm'lığun bize didün
Mürşidlerünmuştıladı Lâ taknetu
hitâb nedür (TD 161/3/2) / "La taknatu": Umut kesmeyiniz.
(Zümer Suresi 54-55)

·Evveli Hû âhiri Hû yâ Hû illâ Hû
olam Evvel âhir ol kala vü men
aleyhâ fân olam (TD 212/2/1)

Yunus Emre'nin eserlerinde sayıları kullanma şekli ve ifade edişi de İslamiyet ve tasavvufla bağlantılıdır ve oldukça ilginç ve özgündür:

·Yûnus Emre'nin eserlerinde çok kullanılan sayı ismi "bir"dir:
"İkilik dutan kişi niçe birike birle" (TD 387/5/1)

·Yûnus Emre üç sayısını, üç yılan (evren) anlamında kullanır:
"Üçüncü kapusunda üç evren vardur
anda Sana hamle iderler olmasun
kim dönesin" (TD 105/2/1)

·Dört sayısını, dört yoldaş olarak (can, din, iman, nefis,) dört mezhep, dört kapı (Geriat, tarikat, marifet, hakikat), dört unsur (su, ateş, toprak, yel) olarak kullanır:

"Dört kişidür yoldaşum vefâ-dârum
râz-daşum Üçile hoşdur başum birine
buşup geldüm"

·Altı sayısını, altı yön ve dünyanın altı günde yaratılması anlamında kullanmıştır:

"Ezeli bünyad urdı altı gün dünya
doldı." (TD 307/2/1)

·Yedi sayısını, "yedi kat gök", "yedi kat yir", "yedi tamu", "yedi kapı", "yedi Mushaf" "yedi iklim" ifadeleriyle kullanmıştır.

·Sekiz sayısını "sekiz uçmak" şeklinde kullanır:

"Kasd ider sekiz uçmağı nûr ide nûra
katmaga" (TD 1/6/1)

·Dokuz sayısını "dokuz gök" olarak kullanır.

·On iki sayısını "yılın ayları" olarak, on sekiz sayısını "on sekiz alem" olarak kullanır.

Eserlerinde Türkçe kullanımı Arapça ve Farsçaya kıyasla oldukça baskındır. Kelime hazinesini hayatının farklı dönemlerinden ve farklı alanlardan seçmiştir. Kullandığı dil halkın içindedir, anlaşılır ve içtendir. Konuşma dilinde sıkça kullanılan ifadelerden meydana gelmektedir. Türkçeye olan duyarlılığı oldukça ön plandadır.

Yûnus Emre'nin Arapça, Farsça kelimelere Türkçe ekler ve yardımcı fiiller getirerek bu kelimeleri farklı bağlamlarda kullanması da oldukça dikkat çekicidir: Abd ol-, agaz ol-, beşaret eyle-, avaralık, azadlık, bağırılı, ber-hûrdârlık, dervîşlik, dertsüz, devletlü, emînlik, ferâgatlık, gafıllık, gammâzlık, gevhersüz, harâblık, harc eyle-, hüccetlü, hürmetlü, hünerlü, izzetlü, kâdırlık, kıymetlü vb.

O dönemde Türkçe, Arapça ve Farsça yanında yazı dili olarak küçümsendiği, geliştirme çabası gösterilmediği için kullanılışı da başarılı olamamıştır. Her şeye rağmen Yunus Emre'nin Türkçesi, Oğuzca'dan geçme gramer şekilleri, kelime hazinesi ve dile hâkimiyet bakımından bunların hiçbiri ile kıyaslanamayacak bir üstünlük sahibi olmuştur.

İkra Gize

YUNUS EMRE ŞİİRİNDE SEVGİ

Bazı şiirleri okuduğumuzda ya da dinlediğimizde içimizde coşku, öfke, mutluluk, sevinç gibi duygular hissedebiliriz. Yunus Emre'nin şiirlerinde ise derinlerde çok kuvvetli bir mânâ, sakinlik ve en önemlisi sevgi duyarız. Bu açıdan Yunus Emre'nin hemen her şiirinde derin bir sevginin yattığını fark etmemek mümkün değildir.

Yunus Emre şiirlerinde genel olarak Allah'a duyduğu sevgiden bahseder. Bu konuyu örnekle açıklayacak olursak, Yunus Emre 'Bana Seni Gerek Seni' şiirinde;

Cennet Cennet dedikleri birkaç
köşkle birkaç huri
İsteyene ver sen anı, bana seni
gerek seni
Yunus'dürür benim adım, gün
geçtikçe artar odum
İki cihanda maksudum, bana seni
gerek seni

Huri: Cennet kızları

Od: Aşk, ayrılık, hasret, azap, hırs vb. duyguların yakıcı etkisi.

Maksud: Amaç, gaye, istek.

Cennet Yunus Emre'nin gözünde birkaç köşk ve hurilerden ibaret iken Yunus Emre, Allah'ın aşkına, Allah'ın sevgisine erişmeyi kendine gaye edinmiştir. Öyle ki gün geçtikçe bu amaca daha fazla ulaşmayı arzu etmektedir.

Sofilere sohbet gerek, ahilere ahret gerek
Mecnunlara leyli gerek, bana seni gerek seni

Sofi: Tasavvufa inanan, tasavvufu bir hayat görüşü olarak benimseyen, tasavvuf ehli kimsedir.

Ahi: Ahiliğe, ahilik ocağına mensup kimsedir.

Aynı şiirinde Yunus Emre, nasıl sofilere sohbet ahilere ahret, mecnuna leyli gerekiyorsa Yunus Emre kendisine de Allah'ın sevgisinin gerektiğini vurgulamaktadır. Aynı şekilde nasıl Mecnun denilince zihnimizde Leyla'yı tahayyül ediyorsak, nasıl Mecnun olmayan bir Leyla aklımıza getiremiyorsak, Yunus Emre'yi de Allah'ın sevgisinden uzak düşünmek mümkün değildir.

Ben gelmedim dava için, benim işim sevi için
Dost'un evi gönüllerdir, gönüller yapmağa
geldim.

Dava: Çözülmesi gereken meseledir.

Sevi: Sevgi, aşk.

Dost: Birini riyasız ve samimi
duygularla seven, her bakımdan
kendisine güvenilen kimsedir.

Gönül: İmân, sevgi ve nefretin, iyi ve
kötü bütün duyguların kaynağı olduğu
kabul edilen kalbin mânevî yönü, yürek.

Yunus Emre bir meseleyi bir sorunu
çözmeye gelmediğini, asıl ilgilendiği
şeyin sevgi olduğunu 'Ben Gelmedim
Dava İçin' şiirindeki bu dizelerle bizlere
sunmaktadır. Bununla birlikte Yunus
Emre eğer bir dost varsa onun yeri
gönüldür, o kişi kalptedir ve kendisinin
bu bağı kurmakla ilgilendiğini
açıklamaktadır.

Semanur AKTAR

İLİM İLİM BİLMEKTİR

İlim ilim bilmektir
İlim kendin bilmektir
Sen kendini bilmezsin
Ya nice okumaktır?

İlk dizede aktarılmak istenen; bilgi, bilmeyi bilmektir. Peki, bahsedilen bilgi nedir diye sorduğumuzda ikinci dizede de bu sorumuzun cevabını Yunus Emre bize verir. “İlim kendini bilmektir.” Yani insan kendini bilmeli, var oluşunu iyi tanımlayabilmelidir. Eğer insan evrenin bilgisini, çözmek istiyorsa kendine dönmeli ve kendini tanımalıdır. Çünkü her insan zaten kendi içinde birer evreni barındırır. Üçüncü ve dördüncü dizelerde de; eğer sen kendi anlamını çözememişsen baştan senin yaptığın okumalar beyhudedir, demek ister. Mevlana da Mesnevi’de bu konuya şöyle ışık tutar, birisi dervişin birine dedi ki:” Burada seni kimse bilmiyor”. Derviş; “Yabancıyım bilmeyebilir.

Fakat ben kim olduğumu biliyorum ya. Ya durum tersine olsaydı da ben kim olduğumu bilmeyip kör olsaydım o zaman ne yapardım?”

Okumaktan murat ne
Kişi Hak'kı bilmektir
Çün okudun bilmezsin
Ha bir kuru emektir.

Bu dizelerde şair, bize okumalarımızın amacını sorgulatmak istemektedir. Okumalarımızın amacı hakikate “Hak” olana ulaşmak olmalıdır. Bir amacı yoksa bu okumaların kuru bir emekten farkı yoktur.

Dört kitabın ma'nisi
Bellidir bir elifte
Sen elifi bilmezsin
Bu nice okumaktır.

Oysaki dört kutsal kitabın da manası “Elif” harfinde saklıdır. Elif, bizim yazımızdaki “a” harfinin karşılığıdır ve Arapça’da düz bir doğru şeklinde yazılır. Bu şeklinden ötürü şair, insanlara bu dizelerde şunu söyler: Dosdoğru ol!

Yiğirmi dokuz hece
Okursun uçtan uca
Sen elif dersin hoca
Ma'nisi ne demektir

Anadolu insanı İslam'ı "Yunus gibi olmak, dosdoğru olmak" şeklinde anlar. "Yirmi dokuz hece" çok konuşmak, dinle ilgili kavram kargaşası yaratmaktır. Özellikle "elifi", doğruluğu, gözden kaçırmak isteyenleri yadırgıyor şair.

Yunus Emre der hoca
Gerekse bin var hacca
Hepisinden iyice
Bir gönüle girmektir

Bu dizelerinde ise Yunus Emre her şeyden üstün ve iyi olanın bir gönle girebilmek, sevmek ve sevilebilmek olduğunu vurgulayarak şiirini sonlandırır.

Bahar ÖZTÜRK

‘Dünya hayatını seven kimse aşka dair söz söylemesin.’

Yunus Emre şiirleriyle, sözleriyle hayatımızda hep var olan ama fark etmediğimiz bir şahsiyet. Yunus Emre'nin herhangi bir yerde herhangi bir sözünü çoğumuz görsek bu sözlerin üzerine düşünmeye pek fırsat bulamıyor ya da anlayamadığımızdan dolayı derinliğine inemiyoruz. Bu yazımda Yunus Emre'nin berceste* beyitlerinden bazılarının ne anlama geldiğini açıklamaya çalışacağım.

İzzet ü erkân kamusı bunlardur
dünyâ sevgüsü
Işkdan haber eyitmesün kim dünyâ
izzetin seve

İzzet: hürmet, saygı
Işk: Aşk kelimesinin eski
metinlerde rastlanan asıl şekli.

Dünyadaki itibara ve saygınlığa
düşkünlük dünya sevgisindedir.
Dünya itibarını seven kimse aşka
dair söz söylemesin.

İlk dizede dünya sevgisinin aslında kişinin dünyada gördüğü saygıdan ve hürmetten dolayı olduğu, dünyayı sevmenin aslında görülen bu hürmeti ve saygıyı sevmek olduğunu açıklayan Yunus Emre ikinci dizede ise dünyayı seven kişinin aşka dair bir söz söyleyemeyeceğini, aşkı zihninde tahayyül dahi edemeyeceğini zikrediyor. Zira Yunus Emre'ye göre insan yüreğini dünya sevgisinden arındırmadıkça, sâfileştirmedikçe, önce beşeri aşka sonrasında ilahi aşka erişemeyecektir.

Ben seni sevdüğüm için eğer bahâ
dirlerise
İki cihân milkin virem dahı bahâsı
yitmeye

Birkaç satBahâ: paha
kelimesinin eski ve asıl şekli.
Cihân: yaratılmış olan şeylerin
bütünü, evren, kâinat.
ır gövde metni ekle

Sana olan sevgimin değerini
biçmemi isteseler
İki cihan mülkünü bile versem yine
de bir değer ifade etmez.

Yunus Emre... İlahi aşkın
sembolü... Bu dizelerde
kalbindeki ilahi aşkın bir ölçüsü
olacak olsa, kendisinden
yüreğindeki aşkın karşılığını
göstermesini isteseler iki cihan
mülkünü de verse kendisindeki
ilahi aşkın yanında hiçbir
karşılığının olmadığını,
olamayacağını söylemektedir.

Bir kez yüzün gören senin ömrince
hiç unutmaya
Tebîhi sensün dilinde ayruk nesne
eyitmeye

Ömür/ Ömr: Yaşama süreci
veya var olma süresi, bir şeyin
yaşadığı müddet.

Tebîh: Allah'ı takdis ve tenzih
etme. Hakk'ın her türlü kusurdan
ve noksandan uzak olduğunu
dile getirme.

Bir kez yüzünü gören kişi ömrü
boyunca unutmaz.

Dilinde tesbihi sen olursun artık
başka bir şey söylemez.

Sensüz yola girürisem çârem yok
adım atmağa
Gevdemde kuvvetim sensin başum
götürüp gitmeğe

Çare: istenen noktaya varmak,
bir engeli aşmak için tutulması
gereken yol.

Sensiz yola girersem adım dahi
atamam.

Başımı taşıyan ve götüren
gövdemdeki kuvvetim sensin.

Zihninde, zikrinde ilahi aşk
olmadan bir yola çıkacak olursa
gideceği bir yolun

olmayacağını, çünkü başını
taşıyan gövdeye kuvvet, güç,
verenin kendisindeki ilahi aşk
olduğunu ifade eden Yunus
Emre bağlılığını, yaşamını
devam ettirmek için ilahi aşka
ihtiyaç duyduğunu
açıklamaktadır.

Âşık kişi miskin olur yol içinde
teslim olur

Kim n'iderise boyun bura çare yok
gönül yıkmağa

B
E
R
C
E
S
T
E

Âşık: bir şeye veya birine karşı aşırı sevgi duyan kimse, tutkun, meftun.

Miskin: aciz zavallı kimse.

Teslimiyet: boyun eğme, kendini verme.

Gönül: iman, sevgi ve nefretin, iyi ve kötü bütün duyguların kaynağı olduğu kabul edilen kalbin manevi yönü, yürek.

Yıkmak: kurulu bir şeyi parçalayıp dağıtmak.

Âşık olan kişi acziyetini bilendir; gönül yolculuğunda her şeye rıza gösterir.

Kim ne derse desin boynu kıldan incedir. Hiçbir şey için gönül yıkmaz.

Bildik gelenler geçdiler gördük konanlar göçdiler
Işk şarâbın içen cânlar uymaz göçmeğe konmağa

Göç: hicret.

Gelenlerin geçtiklerini bildik konanların göçtüklerini gördük.

Oysa aşk şarabını içen gönül erleri, her an Yüce Sevgili'nin yanındadırlar.

Dünya hevesine uyanlar gibi ne geçerler ne göçerler.

Semanur AKTAR

İskender Pala - OD

İskender Pala'nın binlerce adet basılmış olan "OD" isimli kitabı, okumayı göze alamayıp okumaya başlayınca tadından bitirmek istenilmeyenlerden. Yunus Emre'nin sanki onun refikiymiş gibi hamlıktan saflığa geçişini anlatan, onunla dertlerine ortak olup ailesini kaybettikten sonra bir yanda oğlu İsmail'i arayıp bir yanda manaya ermesine şahit olunan kitap. İsmail ismi pek manidar. Kimin aklına Hz. İbrahim ile Hz. İsmailin kıssası gelmez ki.

Yazar anlatım biçimiyle sanki okuyucuya bu kitap bulmaca değildir, bu kitap bilmem demenin sırrına erişmektir, okuduğunuzu anlayın demektedir. Hiç değilse Yunus'tan bir parça anlayın dermişçesine. En çok da romanda mekan unsurunu kullanışıyla dikkatimi çekti. Yunus Emre ne zaman darlandı, başına kötülükler geldi hep dar yerde, karanlık yerde idi. Ne zaman ki ferahlığa erdi mutlu oldu, hep geniş yerler tasvir edildi. İskender Pala özellikle mi seçti yoksa tesadüf müdür bilinmez ama okuyucuda tesiri oldukça açık.

Bir de anlatım tekniğinin, kahraman kişi ağzından yazılması empatiyi kolaylaştırmış, hikayeyi olayları daha çabuk sahiplenmemizi sağlıyor.

Yunus Emre, işte o bir derviş, Bizim Yunus. Kitapta Molla Kasım'ın Yunus Emre'nin şiirlerini nehre atmasıyla duyduğu pişmanlığı "Üzülme Molla!... Onun şiirlerinden bini yerde mahluk içindir. Allah, binini suda balıklar, binini de gökte melekler okusun istedi!" diye teselli olduğu yazıyordu. İlerleyen sayfalarda Yunus Emre'den "Sanki yeri incitmekten korkarcasına basan bir nahif derviş" diye bahsedilmesi onun yer-gök herkesin Yunus'u olduğunu destekler niteliktedir. Belki bunu başarmasının nedeni odunun bile bir şahsiyeti olduğuna inanması belki hayvanları gözlerinden anlamasıdır.

Yazımı, ölesi olmayan bir rehber
kazanmanın hisleriyle kitaptan şu
satırlarla bitirmek istiyorum:

Biliyorum,
“Biz bu ilden gider olduk,
Kalanlara selam olsun ,” demişti...
Yine biliyorum,
“Bizim için hayır dua kılanlara
selam olsun.” demişti...
Ve Sevgiliye gittiği o geceden
sonra adının dilden dile,
Aşkının gönülden gönüle
dolaştığını da biliyorum...

Şimdilerde kimisi ona şık Yunus,
Kimisi Bîçare Yunus diyor ya,
desinler.

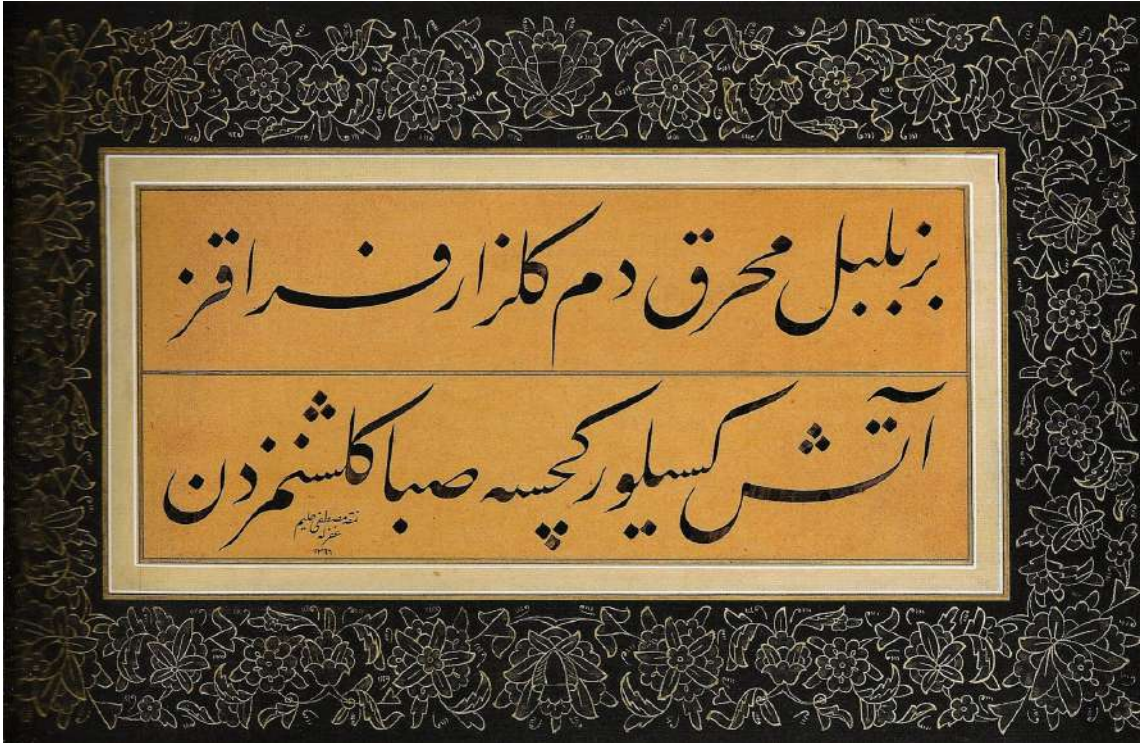
Yahut Yunus dedem, Tapduk
Yunus, Miskin Yunus...
Derviş yunus... varsın onu da
desinler.

Ve Türk yurtlarında, onu en çok
“Bizim Yunus” diye çağırırlar.

Biliyorum.

Ten fanidir, can ölmez
Çün, gitti geri gelmez
Ölür ise ten ölür
Canlar ölesi değil

Zeynep Hilal AKYASAN

Biz bülbül-i muhrik-dem-i gülzâr-ı firâkız
Âteş kesilir geçse sabâ gülşenimizden
Selimî (II. Selim)

(Biz ayrılık çeşmesinin öyle yanık ve
yıkıcı öten bülbülüyüz ki bizi
serinletmek için gelen sabah rüzgârı gül
bahçesinden gese, ateş kesilir, yanar.)

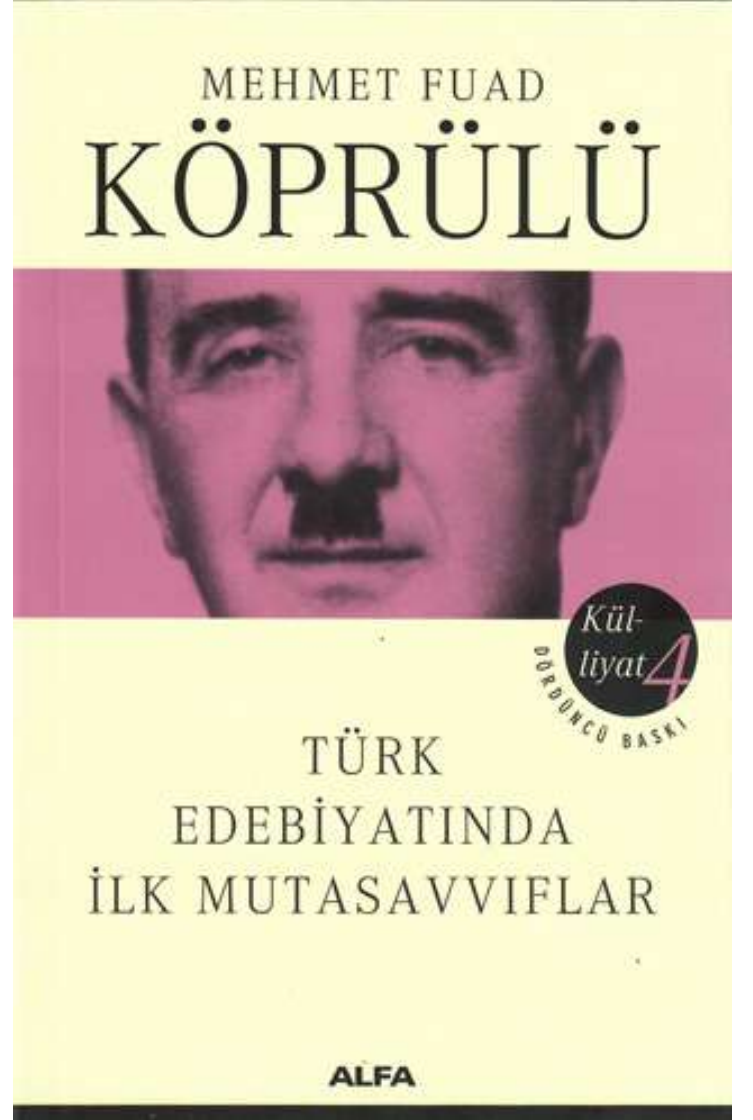
Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar

Fuat Köprülü; “Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar” eserinde yetiştikleri dönem, coğrafya ve çeşitli yönleriyle Ahmet Yesevî, Yunus Emre ve Mevlânâ’yı inceler. Doğu ve Batı kaynaklarından yararlanarak kaleme alınan eserde İslam Öncesi Türk Edebiyatından, İslam sonrası edebiyata kadar olan tüm süreçler değerlendirilir. Bu süreçler Anadolu’nun İslamlaşmasında mutasavvıfların rolünü anlatması bakımından önemlidir.

İslamiyet öncesi Türk Edebiyatı; genel olarak sazla söylenen halk şiirlerinden oluşurdu. O dönemdeki şair ve ozanlar sıradan kişilerdi. “Sığır” denilen millî av âyinlerinde, “şölen” yâni umûmî ziyâfetlerde, “yuğ” yâni mâtem merâsımında şâirler her daim halk şiirlerini söylerlerdi.

Bütün bu şiirler Türklerin tabii vezni olan “hece vezni” ile söylenirdi.

“Asya bozkırlarında kuvvet ve haşmetle yayılan bu iptidâi fakat canlı, samimî edebiyat, Türk’ün haşin ve savaşçı, lâkin aynı zamanda ince ve derin rûhunu bütün çıplaklığıyla gösterecek kadar zengindi.”(say. 12)

İslam'ın hızla yayılması ve Türkler'in taarruz anlayışı sonucunda Türkler'in İslam ile karşılaşması kaçınılmaz olmuştur. Türkler'in İslâmiyet ile tanışmaları, tasavvuf hareketi, İran tesiri, halk edebiyatının gelişmesi gibi konular Fuat Köprülü'nün ifadeleriyle şöyle anlatılmaktadır: "Eski İran ananelerini göğsünde saklayan Horasan, İslâmiyet'ten sonra tasavvuf cereyanının başlıca merkezlerinden biri ve belki birincisi mahiyetinde idi. Bu yüzden Maverâünnehir İslâmlaştıktan sonra, bu hareketin, İslâmiyet'in evvelce takip ettiği yollardan Türkistan'a gireceği pek tabîî bir hadise idi."

Horasan bölgesi eski İran medeniyetinin etkilerini de taşımasından kaynaklı olarak tasavvuf hareketinin ilk merkezi sayılmıştır. Türk çevrelerinde ilahiler söyleyen din adamları, halkta kültürel olarak kutsallarla bağdaştırdıkları ozanlarla benzetilmiş bu da halkın İslam'a geçişini büyük ölçüde hızlandırmıştır.

Bu durum Türk medeniyetinde tasavvuf anlayışının temellendirilmesini saylamıştır. Bu temelin üstüne Ahmet Yesevi, Mevlana ve Yunus Emre gibi halka güçlü tesirleri olan mutasavvıflar yetişmiştir.

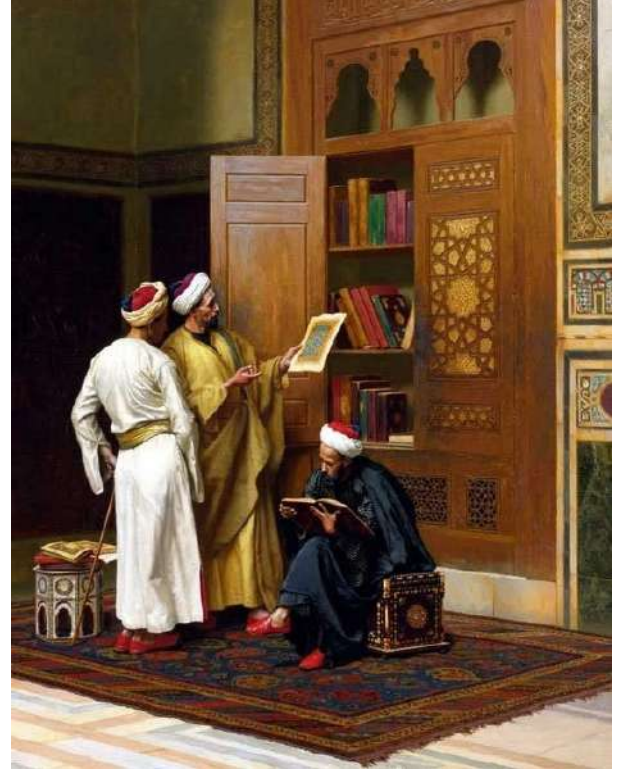
Ahmet Yesevi, Mevlana ve Yunus Emre'nin Anadolu'nun İslamlaşmasındaki Rollerini:

AHMET YESEVİ'NİN TESİRLERİ:

"Ahmed-i Yesevî'nin Türk tarihindeki önemi, İslâmiyet'in Türkler arasında yayılmaya başladığı asırlarda, Türkler arasında ilk defa tasavvuf mesleği vücuda getirerek ruhlar üzerinde asırlarca hüküm sürmüş olmasındandır. Ondan önce Türkler arasında tasavvuf mesleğine girmiş şahsiyetler yok değildi. Fakat onlar, büyük Türk kitleleri arasına girerek orada unutulup gitmişlerdi. Yeseviyye, bir Türk tarafından ve Türkler arasında kurulmuş ilk tarikattır."(say. 114)

Ahmet Yesevi; sanat ve şekil kaygısından uzak, sırf dini-tasavvufi bir anlayış ile şiirler yazmıştır. Eserlerinde halkın her kesimine ulaşmayı hedeflemiştir. Hoca Ahmet Yesevi'nin eserlerinde başlıca iki temel unsur vardır. İslâmî, yâni dinî-tasavvufî unsurla; millî, yâni halk edebiyatından alınan unsur.

Mana bakımından dini unsur ön plana çıkarken şekil ve vezin bakımından halk yönü ağır basar. Ahmet Yesevi'yi takip edenler arasında halk edebiyatındaki ozanların devamı niteliğinde olan şehir şehir gezen tasavvuf şairi “şıklar” yetişmeye başlamıştır. Yaşadığı dönemde Türk kültürü ve İslam arasında bir köprü kurmuş, şekil ve mana açısından kaynaşmasını sağlamıştır. Eserleri ile de bu etkisi sonraki nesillerde devam etmiştir. Anadolu'da İslam temellerinin benimsenmesindeki öncüdür.

YÛNUS EMRE'NİN TESİRLERİ:

Moğol istilaları ve daha birçok karmaşanın yaşandığı on üçüncü yüzyıl, Anadolu'da tasavvufi hareketlerin tarikatlaştığı bir dönemdir. Selçuklunun yıkılmasıyla oluşan yerel beylikler halkta bazı huzursuzlukların çıkmasına neden olmuştur. Böyle bir çevrede halkta kültürel-dini bir bütünlük ihtiyacı doğmuş ve bunu da tekkeler gidermeye başlamıştır. Tasavvufun halk ile yakınlaştığı bu dönemde halkın diliyle yazan bir derviş olarak Yunus Emre tabii olarak benimsenmiştir.

Bu açıdan dini-tasavvufi konuları işleyen Yunus, Anadolu insanı ve İslam arasında manevi bir bağ olmuştur.

MEVLANA'NIN TESİRLERİ:

“Yaşamı boyunca tasavvuf çevresinde yer alan ve birçok görüşle tanışmış olan Celâle'd-Din Rûmî gerek babasından, gerek Seyyid Burhân'dan tamimiyle zâhidane ve müttekıyâne telâkkiler almıştı; bu yüzden, bir taraftan eğitim ile diğer taraftan Gazâlî'nin, şerî'at hükümleriyle birleştirdiği tasavvuf esaslarıyla uğraşıyordu; lâkin bu esnâda Şems Tebrizî adlı bir dervişin Konya'ya gelerek Mevlânâ ile buluşmuş olması, onun mâneviyeti üzerinde şiddetli ve değiştirici bir te'sir yaptı” (say. 219)

Yaşamı boyunca birçok dini-tasavvufi eğitim almıştır. Aldığı eğitimler neticesinde çeşitli hizmetlerde bulunan bir mutasavvıf olmuştur. Vahdet-i vücûd anlayışını benimsemiş ve bu felsefe ile eserler kaleme almıştır. Celâle'd-din Rumi; Mevleviliğın tasavvufi, felsefi ve ilahi aşk boyutunu topluma aktarması bakımından önemli mutasavvıflarımızdandır.

Ayşe İrem İNAN

Mehmet Fuat Köprülü

4 Aralık 1890'da İstanbul Sultanahmet'te Hâlid Ağa Konağı'nda dünyaya geldi. Babası İsmâil Fâiz Bey, Bükreş sefiri Ahmed Ziyâ Bey'in oğlu ve Tanzimat ricâlinden beylikçi İsmâil Afif Bey'in torunudur. Annesi İslimiye ulemasından Arif Hikmet Efendi'nin kızı Hatice Hanım'dır. Mehmet Fuad, Yerebatan semtinde bulunan Ayasofya Merkez Rüşdiyesi'ni bitirdikten sonra Mercan İdâdîsi'ne girdi. Erkenden şiire başlayan Mehmed Fuad'ın 1905 yılında Sultan Abdülhamid için yazdığı methiye basılan ilk şiiridir. Bu dönemde kaleme aldığı "Elhân-ı Mukaddeseden Bâyezid Câmî-i Şerifinde" başlıklı şiiri taşıdığı saf dinî duygularla dikkati çeker.

Üç sene devam ettiği bu şubedeki tedrisatı yetersiz gördüğünden bu mektepten ayrılıp kendi kendini yetiştirmeyi daha uygun buldu.

Özellikle Fransızcasını geliştirmeye çalışan Köprülü babasının kütüphanesindeki birçok âlimin eserleri ve Batılı fikirleri okuyarak ufkunu geliştirmeye çalıştı. Mekteb-i Hukuk'ta edebiyat meraklısı arkadaşları ile kurduğu dostluklar, genişleyerek Fecr-i tî topluluğu adını alacak edebî bir toplulukta bir araya gelmelerine zemin hazırladı.

Köprülü'nün değişik zamanlardaki bazı ifadelerinden Türk edebiyatı tarihine ilgisinin erken yaşlarda başladığı anlaşılmaktadır. Burada 1905 yılında tanıştığı Recâizâde Mahmud Ekrem'in bazı tavsiyelerinin de bu hususta payı olduğu zikredilmelidir. Mehmed Fuad Servet-i Fünûn'da bir yandan Paule Verlaine, Jacobsen, Catulle Mendes, Henri de Regnier ve Roberto Ardigo'ları tanıtırken aynı zamanda edebî geçmişimize yönelişinin ilk örneklerini de ortaya koymaya başladı. Bu vadide müstakil ilk yazısı olan, Sinan Paşa ve Tazarru'nâme'si üzerinde yeni dikkat ve bilgiler getiren geniş hacimli makalesini Bâkî hakkındaki araştırması takip etti. Şeyh Galib'e dair yedi uzun makalelik çalışması Şeyh Galib üzerinde o zamana kadar ortaya konulmuş en etraflı monografiyi teşkil etmekte idi. Ziya Gökalp çevresine girdikten sonra Milli Edebiyat akımını benimsedi; Türk tarihinin ilk dönemlerine kadar indi, ilk Türk topluluklarının tarih ve edebiyatlarını inceledi.

Mehmed Fuad, 1908 yılında Mehâsin mecmuasında yayımlanan şiirleriyle edebiyat dünyasına ilk adımlarını attı. Türk fikir hayatı ve sosyal kalkınması için çok lüzumlu saydığı sosyolojinin daha başlardan itibaren Köprülüzâde'nin ilgi alanına girdiği görülür. Yayımlanmış ilk gazete yazısının içtimaiyata dair olduğunu söyleyen Mehmed Fuad'ın ilk kitabı da "Ulûm-ı Siyâsiyye ve İçtimâiyye Kütüphanesi" külliyyatı içinde yer alan, Gustave le Bon'un Psychologie des foules adlı eserinden Rûhu'l-cemâat ismiyle yaptığı tercüme oldu (1909).

Zaman zaman hacimli birer dizi haline gelen makaleleriyle Batı edebiyatı ve edebiyatçılarını, Batı'nın fikrî aktüalitesini Türk okuyucusuna aktarmaya çalışan Köprülüzâde, kendinden önce Servet-i Fünûn kadrosu içinde Ahmed Şuayb'ın Hayat ve Kitaplar ile yaptığı işi daha sonraki zamanın Batılı şahsiyetleri ve isimleri etrafında devam ettirmek istedi. Hayât-ı Fikriyye-Tetebbuât-ı İlmiyye ve Felsefiyye adlı ilk telif eserini bu düşünce ile yayımladı (1910).

1913'te, Halit Ziya Uşaklıgil'den boşalan İstanbul Darülfünunu Türk Edebiyatı Tarihi müderrisliğine getirildi. Aynı yıl Bilgi dergisinde Türk edebiyatının hangi yöntemle incelenmesi gerektiğini tartışan "Türk Edebiyatı Tarihinde Usul" adlı yazısı çıktı. 1912-1913 yılları Köprülü'nün fikrî hayatında bir geçiş ve dönüm noktasıdır. Genç Kalemler'in yeni lisan ve beraberinde yürüttüğü millî edebiyat tezine karşı giriştiği fikir mücadelesi ve Ziya Gökalp'le yakınlaşması onun zihniyet ve tutumunda Türkçü düşünüş istikametinde bir sarsıntı ve uyanış meydana getirdi.

1913 yılı sonlarında başlayan dârülfünun hocalığı ve özellikle 1914'ten itibaren gittikçe artan ilmi faaliyetleri Köprülü'nün şiirden ve şairlikten giderek uzaklaşmasına yol açtı. Fuad Köprülü'nün akademik hayatının başlangıcı edebiyat ve fikir hayatına girişi kadar erken oldu. Henüz yirmi üç yaşındayken Dârülfünunda kürsü sahibi idi.

Yunus Emre hakkında o zamana kadar yazılmış olanların hepsinden çok daha ciddi ve daha ileri boyutta ele aldığı makalesi ve onun ardından şahsında Orta Asya ve Anadolu kültür birliğini ortaya koymaya çalıştığı Ahmed Yesevî'yi ilk defa ilim âlemine tanıtan araştırması asıl Köprülü'nün ön habercisi oldu. Kendisini dört beş sene sonra Türkoloji'de milletlerarası bir şöhrete yükseltecek büyük eseri Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar'ın temeli bu iki makalede atılmaktaydı.

1919'da yayımlanan Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar eseri beş yılı aşkın bir süreden beri çalıştığı bu büyük eserin basımına geldiğinde İttihat ve Terakkî iktidarının çökmesi, Ziya Gökalp'in ve ülkenin her kesimden önde gelen şahsiyetlerinin Malta'ya sürgüne gönderilmesiyle birlikte Köprülü'nün "hayatımın en sıkıntılı yıllarını yaşadığım" dediği devre başladı. Ziya Gökalp tutuklanıp Bekir Ağa Bölüğü'ne konulduğunda ihtiyaten babası İsmâil Fâiz Bey'i onun ziyaretine gönderen Köprülü de bir ara tutuklanarak oraya sevk edildi, ancak kısa bir süre sonra serbest bırakıldı.

Hürriyet ve İtilâf iktidarının dârülfünun üzerinde manevi baskı kurduğu dönemde basımı tamamlanan Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar'a telif ücreti bile tahakkuk ettirilmedi.

Köprülü'nün başlangıçta Batı edebiyatı istikametinde olan ilgisinin bir müddet sonra Osmanlı sahasına meyletmesi çok geçmeden Türkçü cepheye geçmesiyle Yunus Emre'ye ve daha gerilerde Ahmed Yesevî, Çağatay edebiyatı ve İslam öncesi Türk edebiyatı çizgisine uzanmıştır.

Türk Yurdu'nda Yunus Emre hakkındaki makale dizisi, Bilgi Mecmuası'ndaki "Hoca Ahmed Yesevî, Çağatay ve Osmanlı Edebiyatları Üzerindeki Tesiri" adlı yazısı, beş altı sene sonra doğacak Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar'ın bir nüvesini teşkil etmiştir.

Fuad Köprülü'nün gaye, prensip ve metot bakımından ana hatları belirtilmeye çalışılan araştırmalarının diğer meziyet ve vasıfları, onların teknik ve kompozisyon yapıları bakımından ayrıca ele alınıp açıklanmasıyla daha iyi anlaşılacaktır. Onun kaleminde her şeyden önce kendini hissettiren bir plan fikri ve mantıkî bir nizam hâkimdir.

Köprülü'nün kaynaklara hâkimiyeti, mevcut edebiyattan âzami derecede faydalanma gayreti, bunun sağladığı kitâbiyat zenginliği, konunun sübjektif tercihlerden sıyrılmış bir tarafsızlıkla işlenmesi, mantıkî berraklık ve muğlak nokta bırakmayan açık bir dille ifade edilmesi onun yazılarının değişmez özellikleridir. Bunları Batılı müelliflere mahsus bir imtiyaz gibi görmeye alışık olan Avrupa ilim çevreleri, genç bir Türk müellifinin elinden çıkmış Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar'da bu özellikleri gördüklerinde hayretten ve onu takdir etmekten kendilerini alamamışlardır.

Fuat Köprülü 1934'te siyasete atılarak Kars milletvekili oldu. 1936-1941 arasında Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi'yle Siyasal Bilgiler Okulu'nda ders verdi. 1935'te, Paris'te Türk Tetkikleri Merkezi'nde verdiği konferansların toplamı olan Les Origines de L'Empire Otoman (Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluşu) adlı kitabı yayımlandı ve büyük yankı uyandırdı.

Heidelberg, Atina ve Sorbonne üniversitelerince onursal doktorluk sanı verilen, bilim kuruluşlarınca onur üyeliğine seçilen Köprülü 1941'den sonra İslam Ansiklopedisi'nin yayımına katıldı. V.(Ara Seçim), VI., VII. Dönem Kars, VIII., IX., X. Dönem İstanbul Milletvekilliğine, hem de İstanbul ve Ankara Üniversitelerindeki görevlerine devam etti.

Celal Bayar, Adnan Menderes ve Refik Koraltan ile birlikte Demokrat Parti'yi kurdu. Demokrat Parti 14 Mayıs 1950 seçimlerini kazanıp iktidara gelince, dışişleri bakanı oldu.

Asıl yararlı çalışmalarını Türk Edebiyatı ve Türk Halk Edebiyatı araştırmaları oluşturur. Çok verimli bir araştırmacı olan Köprülü, ardında 1500'ü aşkın kitap ve makale bırakmıştır. Mehmet Fuat Köprülü 28 Haziran 1966'da İstanbul'da öldü. Çemberlitaş'taki Köprülü Türbesi'nde babasının yanına gömüldü.

Eserleri:

Türk Tarihinin Ana Hatları (1931)
 Erzurumlu Emrah (1929)
 Edebiyat Araştırmaları (1966)
 Ali Şir Nevayi (1941)
 Bizans Müesseselerinin Osmanlı Müesseselerine Tesri (1981)
 Demokrasi Yolunda (1964)
 Les Origines de L'Empire Ottoman (Paris,1935)
 Fuzuli Hayatı ve Eserleri (1924)
 Türk Tarih-i Dinisi (1925)
 Malûmat-i Edebiyye (1915)
 Türk Dilinin Sarf ve Nahvi (1917)
 Mektep Şiirleri (3 Cilt)
 Yeni Osmanlı Tarih-i Edebiyatı (1916)
 Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar (1919-1966)
 Nasrettin Hoca (1918-1981)
 Türk Edebiyatı Tarihi (1920)
 Türkiye Tarihi (1923)
 Bugünkü Edebiyat (1924)
 (Makale)
 Hayat-ı Fikriye (Makale) (1909)
 Azeri Edebiyatına Ait Tetkikler (1926)
 Milli Edebiyat Cereyanının İlk Mübeşşirleri ve Divan-ı Türk-i Basit (1928)

Türk Saz Şairleri Antolojisi (1930-1940, üç cilt)

Türk Dili ve Edebiyatı Hakkında Araştırmalar (1934)

Anadolu'da Türk Dili ve Edebiyatı'nın Tekamülüne Bir Bakış (1934)

Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu (1959)

Edebiyat Araştırmaları Külliyesi (1966)

İslam ve Türk Hukuk Tarihi Araştırmaları ve Vakıf Müessesesi (1983)

Divan Edebiyatı Antolojisi

Türk Saz Sâirleri Antolojisi

Türk Edebiyatı Târihi I-II

Ayşe İrem İNAN

Sehl-i Mümteni

Nedir?

Sehl-i mümteni en sade ifadeyle "elde edilmesi güç olan kolaylık" demektir.

Sözlükte:

"Sehl-i mümteni kolayla zorun bir sentezidir. Sade ve düz anlatıma dayanması nedeniyle ortaya çıkarılması kolay gibi görünür. Ancak, kolay sanıldığı için taklit edilmeye kalkıldığında yoğun ve özgün anlatımdan, dilin usta kullanımından dolayı taklit edilemez, benzeri söylenemez. Sehl-i mümteni olan sözün, şiirin ya da eserin muhtasar ve mucez yani kısa, özlü ve bu özelliklerinden dolayı da münakkah olması aranır, istenir. Yalnızca bu özellikleri bile bizce, sehl-i mümteni eserin taklidini güçleştirmekte yeterli olmalıdır!" (Mengi 2010, s.66-73)

Sehl-i mümteni de üç temel özellik aranmaktadır.

Bunların ilki sadeliktir. Edebi eserlerde sadelik, dilin anlaşılır olması şeklinde tanımlanır. Lakin bu durum esere göre farklılık göstereceğinden bu tanımı sorgulamak gerekmektedir. Sehl-i mümteni de aranan, duygu ve düşünce yönüyle yoğun, üslup bakımından benzerlerinden ayrı olan bir sadeliktir.

İkinci özellik ise tasannu ve tekellüften uzak olmasıdır. Tasannu, yapmacık hareket. Zorla bir şeyi olduğundan iyi göstermeye çalışmak demektir. Tekellüf ise tasannu ile benzer anlam taşımaktadır. Bir işi gösterişli bir biçimde yapmaya çalışmak, gösteriş demektir.

Tasannu ve tekellüften uzak olmak, samimi olmak olarak anlaşılmalıdır. Ama bu durum, söz sanatlarından yüz çevirmeye neden olmamalıdır.

İstiklal Marşı'nın ve Safahat'ın büyük kısmı birçok kişi tarafından sehl-i mümteni olarak kabul edilmiştir.

Bunun sebebiyse yalnızca yazı dilinin sadeliği değil, Akif'in samimiyetidir.

Yunus Emre'nin "her dem yeni doğarız bizden kim usanası" mısrası yalnız övünmeden ibaret değil, birazda onun samimiyetindedir. Yunus'un üzerinden yıllar geçse de taze kalabilmesinin sebebi belki de bu samimiyetinden kaynaklanmaktadır.

Üçüncü özellik ise taklittir.

Sehl-i mümteni olan bir eser taklit edilir, lakin bu, taklit edilen eserin kuvvetini göstermeye yarar, yani aslını yaşatan bir taklitten ibaret olarak kalır.

Misal Yunus Emre'nin "aşkın aldı benden beni bana seni gerek seni" şeklinde başlayan şiiri, Divan-ı Hikmetteki "Işkın Şeyda kıldı meni, cümle âlem bildi meni" başlayan bir şiiri taklitten başlayarak yeniden ortaya çıkarılmıştır. Ait olduğu dilde sehl-i mümteni örneğidir çünkü aşılammıştır. Özetle sehl-i mümteni taklit edilse bile aşılammayan bir söz sanatıdır. Son olarak bu sanatı kullanan edebi şahsiyetlerimizden bir kaç örnek vererek bitirelim.

Yunus Emre:

“Beni bende demen bende
değilim / Bir ben vardır bende
benden içeri / Ete kemiğe
büründüm / Yûnus diye
göründüm”

“Söz ola kese savaşı söz ola
kestire başı / Söz ola ağulu aş
bal ile yağ ede bir söz”

“Bu dünyada bir nesneye yanar
içim göynür özüm / Yiğit iken
ölenlere gök ekini biçmiş gibi”

Süleyman Çelebi:

“Allah adın zikr idelüm evvela
Vacip oldur cümle işde her kula
Bir kez Allah dese aşk ile lisan
Dökülür cümle güneş misl-i
hazan
İsm-i pakın pak olur zikr eyleyen
Her murada irüşür Allah diyen”

Fuzuli:

“Hangi büttür bilmezem
îmânımı gâret kılan / Sende
îman yok ki sen aldın diyem
îmânımı”

Şeyhülislam Yahya:

“Ders-i aşkın müşkilin Yahyâ nice
halleylesin / Söyleyenler kendisin
bilmez bilenler söylemez”

Ziya Paşa:

“Nush ile uslanmayı etmeli tektir
Tektir ile uslanmayanın hakkı
kötüktür.”

Reyyan ARSLAN

NIYAZI MISRÎ KİMDİR?

Asıl adı Mehmet olan Malatyalı mutasavvıf, şair. Bir şahsiyeti tasvir etmek için fazla samimiyet içeren bir yöntem belki 'Malatyalı Mehmet' tabiri. Öyle ya duygudaşlık kurduruyor insana.

Şiirlerinde mahlas olarak "Niyazi Mısırî" adını kullanan bu zatın yaşamını bilerseniz kendisine tıpkı benim duyduğum gibi yakınlık da duyarsınız belki de.17. yy. da Osmanlı siyasetinin karışık olduğu bir dönemde yaşayan Mısırî, kısmen sancılı ve konargöçer yetiştirme sürecinin ardından, tasavvuf müntesipleriyle vaizlerin çatışmaya girdiği bir dönemde keskin bir rol oynadı. Gözünü karartıp yasakları protesto etti, mücadeleler verdi ve defalarca sürgün yedi.

20'li yaşlarının peşi sıra Diyarbakır, Mardin ve Kerbela'da tahsil gördükten sonra Mısır'a geçti, Mısırî adını bu sırada almış oldu.

Orada gördüğü rüya, hayatının istikametini değiştirdi ve aradığı şeyin bulunduğu şehirde olmadığını anlayarak yeniden sefere çıktı.

Elmalı'ya ulaşıp Ümmi Sinan'ın hizmetine girdi ve böylece hocasına kavuşmuş oldu. Seneler sonra icazetini alıp Bursa'ya geldi. Burada şöhreti her yana yayılan Niyazî Mısırî, ordunun maneviyâtını yükseltmek için Sultan IV. Mehmet tarafından Lehistan seferine götürüldü. Hakkında ileri sürülen iftiralardan sonra Limni Adası'na sürüldü, burada on beş yıl çileli bir hayatı oldu. Ölümünden bir yıl kadar önce affedildi ve Bursa'ya döndü. Fakat Bursa Kadısı'nın şikâyeti dolayısıyla tekrar Limni'ye gönderildi ve burada vefat etti. Dik duruşlu bir şair olmasıyla ünlünen Mısırî, hayatı boyunca çok sayıda risale, şerh ve tefsir yazdı. Esaslı bir şairdi. Bugün halk tarafından en çok bilinen özlü şiirlerinden biriyle sizleri başbaşa bırakıyoruz.

Dermân aradım derdime
Derdim bana dermân imiş
Bürhân arardım aslıma
Aslım bana bürhân imiş

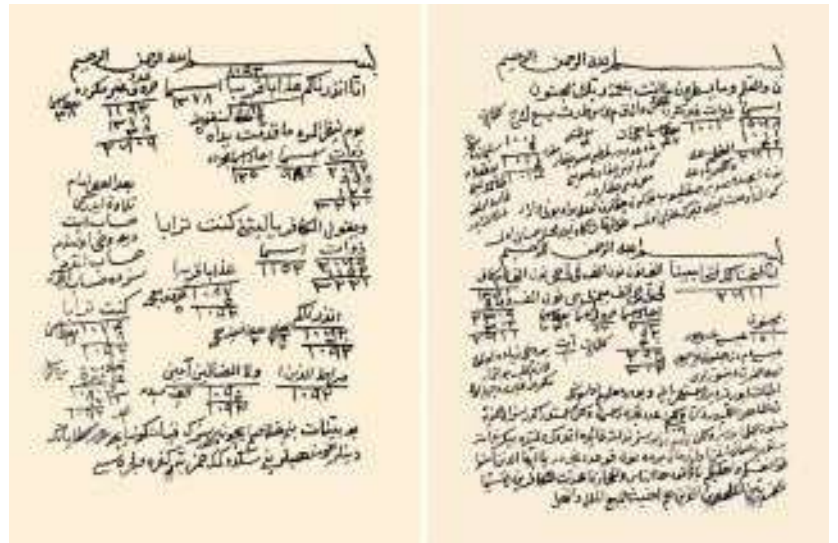
Sağ u solum gözler idim
Dost yüzünü görsem deyû
Ben taşrada arar idim
Ol cân içinde cân imiş

Öyle sanırdım ayriyam
Dost gayrıdır ben gayriyam
Benden görüp işiteni
Bildim ki ol cânân imiş

Savm-u salât u hac ile
Sanma ki biter zâhid işin
İnsan-ı kâmil olmağa
Lâzım olan irfân imiş

Kande gelir yolun senin
Ya kande varır menzilin
Nerden gelip gittiğini
Anlamayan hayvân imiş

Melike KANTARCI

(Niyâzî-i Mısıfî'nin kendi hattıyla hâtıralarını ihtiva eden
Mecmua'sından iki sayfa)

Veda Vaveylası

Ölüm... Tüyleri diken diken eden,
gözlerin yaşlarla dolmasına
sebep olan acı bir kelime.
Sevdiğin, kalbinden bir parçaya
sahip olan insanların ölüm
döşeğindeki anlarını izlemek ise
sessiz bir yok oluş. İnsanın
acziyetini en ağır haliyle vuruyor
yüzüne. Kimden geldiğini kime
gideceğini hatırlatıyor.

Benim de izlediğim bir ölüm
döşeği var bu saatlerde. Kalbimin
bir parçasının ölümüne şahit
olduğum..

Gözlerindeki o acıyı gördüğüm
elimden hiçbir şeyin gelmediği o
anlar...

Aynı dakikalarda vücudumda
hissettiğim ağır bir sancı.

Yavaş yavaş çöküşüm.
Kalbimdeki acı katlanarak artıyor,
gözlerim ise içimdeki yaraya tuz
basarcasına akıyor, yağın
şiddetli yağmurun gazabına
benziyor...

Ama diyorum, hatırlat kendine,
seni Yaratan Rabbin çağırmış
senin kalbinden bir parçayı sen
de ondan gelmişsin dönüşün yine
ona...

İsyan etme kalbim , sevdiğin en
güzel yere gidiyor..

Gözlerindeki yaşlar üzüntünün
değil mutluluğun gözyaşı olsun...

Ahirette görüşmek üzere.

Şimdilik hoşça kal anneannem...

Reyyan ARSLAN

(Endre Munch)

Ne zaman gitsem onun yokluđuna,
Bir avuç toprak çıkıyor karşıma.
Özlüyorum, hiçbir kokuya
deđiřmeyeceđim kokusunu,
Hep yağmur yađsın istiyorum,
Yađsın ki her yađmurda kokusu tüm
şehri donatsın.

Reyyan ARSLAN

BAĞLI KÖLELER

(İnsanların geçtiği caddeye bakan bir banka iki yaşlı adam oturur. Caddeden geçen insanları izlemeye başlarlar.)

HALİL : (Gökyüzüne bakar.)

İnsanlar gökyüzünün rengini görmüyorlar. Bilseydiler eğer, hissetselerdi rüzgârı, görselerdi bulutları içleri şen olurdu. İçlerini buharlaştıran sinir ve stres kayboluverirdi.

İBRAHİM : Söylediklerine katılmak mümkün. Güneşin tenlerini ısıttığı gibi yüreklerini de ısıttığını bilseler her şeyleri rast gelecek. Yaşamak hissetmekle mümkün.

HALİL : Yine haklılık payın yaşımı aşılıyor. Yapılan fiiller söylenenlere kıyasla daha doğrudur. Bir şeyi söylemek kolay, fiile geçirmek zordur. Ben bu yaşıma geldim. Hep yaşamak fiilini gerçekleştirdim. Şimdi söylüyorum, anlatıyorum hayatımı. Doğru olan bu olsa gerek, değil mi?

İBRAHİM: Okyanuslardaki balık sayısınca haklısın. Önce yaşayacak, sonra konuşacaksın. Gençken niçin hayatı anlatmaya çalışırsın? Hayata karşı başarısız bir deneyimin olmadıysa anlatacak bir şeyin yoktur. Olamaz da. Hayatın sonbaharda dökmeye başladığı yapraklara adayız. Anlatacağımız çok şey var. Öğüt olacak iksirler var. Önce yaşadık sonra konuştuk. Anlattıktan sonra yaşamak kadar mantıksız ne var bu dünyada ey yaşlı Halil?

HALİL : Sözlerin, gözlerimin yukarıda gördüğünü bulutlar kadar keskin ve gerçektir dostum. Gençler sever anlatmayı. Biz ise susarız en gerekli vakitte. Ölümün kıyısında sarmalıydı hayat çemberi bizi. Sorular sormalıydı. O zaman anlatırdık her şeyi. Fakat çember ortalıklarda yok. Çember dahi yok. İpi kopmuş kolyenin dağılan boncukları gibiler, kendi kendine birleşmeleri mümkün değil.

İBRAHİM : İnsanlardan bahseder senin sözlerin. Hayattalar fakat ölüler. Onlar dağınık bir o kadar da bir araya gelemeyenler. İstedığımız duyguyla yaklaşıyorlar bize.

Merak duygusundan yoksunlar! Merhamet var yüzlerinde. Bizlere saygı duyacak yerde acıyorlar.

HALİL : *(Kaşlarını çattı.)* Öyle değil. Onları bir bağlılık.

İBRAHİM : Onların bağlılığı olsa olsa kölelik olur! *(Ayağa kalkıp sinirli tavrıyla insanları işaret etti.)*

HALİL : Otur tahtına taçsız kral İbrahim. Öfkenin aklını kırbaçlamasına izin verme. Şimdiki insanlar hayata yakın, ölüme uzaklar. İstemezler yüreklerinde ölüm korkusunu barındırmayı.

İBRAHİM : *(Tahtına oturan bir kral edasıyla arkasına yaslandı.)* Orası öyle. Ama ben onları köle sayarım. Ruhlarını adadıkları şeyler boş bir tenekeden ibaret. Ses çıkartırlar fakat içleri boştur. Bomboş!

HALİL : Ben öyle düşünmem. Onların hayat amacı bir bağlılıktır. O boş tenekeyi doldurmaktır.

İBRAHİM : Ses çıkmaz o zaman. En azından boş teneke ses çıkartıyor. Hayatlar kişiselleşiyor desene. Senin yaşadığından, yaptıklarından kimsenin haberi olmuyor ise yaşasan neye yarar? Şimdiki insanlar köle diyorum Halil! Hayata karşı bedava kölelik yapıyorlar ama bilmiyorlar ki diğer dünyada bu pahalıya patlayacak. HALİL : Son cümle dilinden bir inci gibi döküldü dostum. Okyanustan alınmış bir inci gibi adeta. Farklı, bambaşka bir diyardan... İnsanlar kölelik eder gibi gözüküyor olabilir dışarıdan. Ben içeriden bakarım. Onları bir bağlılık. Hadi gel, bakalım şu insanlara da bir karara varalım.

(Önlerinden geçenleri izlemeye başlarlar. Tam önlerinden siyah çantalı, takım elbiseli bir iş adamı geçer. Gözü sürekli kol saatindedir.)

İBRAHİM : İşte en iyi köle örneği.
Baksana şu kıyafetlere Halil.

(*Boynunu tutar. Kravatı canlandırmaya çalışır.*) Boynuna doladığı iple her gün ölüme yaklaşır da haberi yok. Hele şu bakışların asılı kaldığı saat yok mu? Önünü göremez. Bu bağlılık ise eğer asacağım kendimi. Başkalarının mutluluğu için çabalayıp durur. Önemli olan şeyin kendi mutluluğu olduğunu aklından geçirmez bile. Basbayağı kölelik bu! Hayatını mutsuzluk ile takas etmek bu!

HALİL : (*Gülümser*) İnsanların dışı nasıl ki içiyle bir olmuyorsa, bu iş de öyledir İbrahim kardeş. Kölelik ettiğini bilse yapar mı bu işi? Paraya muhtaçtır o. Para aldığı zaman, kurtuluştur onun için. Emeklerinin karşılığını alır. Sen hiç, bir köle sahibinin, kölesine yaptıkları karşılığında bir ödül verdiğini gördün mü? İsteyerek yapar bu işi adam. Köle falan değil. Bağlıdır işine.

(*Az sonra bir öğrenci gelir önlerine. Çocuk bir masaya oturur. Kalemikle karalamaya başlar kâğıtları.*)

HALİL : Bu çocuğun köle olduğunu savunacaksın. Bu da bir bağlıdır. Eğitimine önem vermezse hayallerine kavuşamaz. Çocuk hayallerine ulaşmak için derslerine bağlıdır. Eğitim sistemine sadık kalırsa başarmanın mümkün olduğunu bilir. Şimdi anlıyor musun? (*Tek kaşını havaya kaldırdı.*)

İBRAHİM : Bu köle değil de ne Halil? En güzel yaşlarını dolu dolu yaşamak varken, hayatı sayfalar arasına sıkıştırmak ne kadar doğru? Gençken yıpranmak insanı ne güçsüz kılar bilir misin? Derslere bağlıdır diyorsun. Bu çocuklar eğitim sistemine kölelik ederler. O sistemler olmasa eminim ki çoğu sanatkâr, müzisyen olur. Hayatı yaşamak isterler. Çalışarak geleceğe yatırım yaparlar fakat gençliklerini kaybederler. (*Sustu. Derin bir nefes alıp gözlerini kapattı.*) Hepimiz hayatın sistemi karşısında köleyiz. Hayata karşı gelebiliyor muyuz? Ölmek istemiyorum, diyebiliyor musun? Özgürlük dediğin dilediğin gibi yaşamaktır fakat hepimizi engelleyen bir şey var. Bütün insanlık için çetin bir engel... Ölüm... Kimse özgür değil dostum. Anladın mı?

HALİL : *(Bakışlarını gökyüzüne çevirdi.)* Sen hiç bir kölenin cennette yaşadığını gördün mü? Dünya bir cennet dostum. Bu kadar nimetin içinde köle olmak mümkün mü sence?

(Gülümsedi.) Kim bilir, doğru söylüyor olabiliriz. Dediklerimizde bir yanlışlık yok. Sorun doğruluğun belirsizliği. Kime göre? Neye göre? Ama ilginçtir ki inancı devreye soktuğumuzda, hayat da bir bağlılık sebebi oluyor. Ölüm de...

İBRAHİM : *(Dehşetle Halil'e baktı. Şaşkınlıktan bir süre kendine gelememi.)* Demek istediğin şey şu: Cennet ve Cehennem'e gitmek, hayata ve ölüme bağlıdır. Böylece insanlar bir köle değil, bir bağlıdır. Yıldızlar kadar parlakmış aklın dostum! Aydınlandım doğrusu! *(Birbirlerine bakıp gülümsediler.)*

HALİL : Bugünkü buluşmadan ne çıkardık ihtiyar?

(Kahkaha ile güldüler.)

İBRAHİM : Sanırım ben biliyorum. *(Beyaz saçlarının altından derisini kaşdı.)* Köle ve bağlı olmak insanların iradesine göre değişir.

Düşünceler doğrultusunda bir karara varabiliriz.

HALİL : Pekala taçsız kral. Ben köleyim, ya sen?

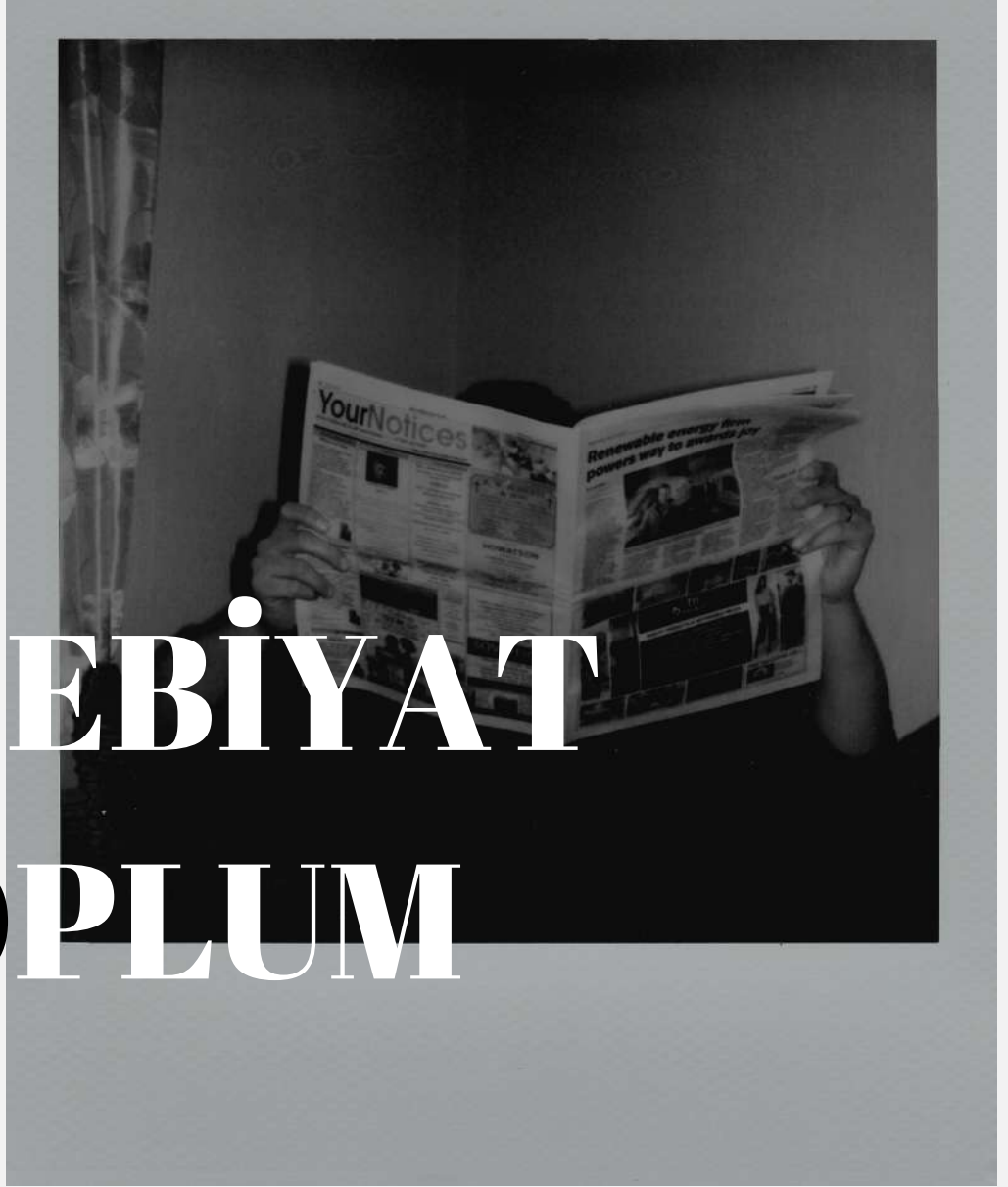
İBRAHİM : O halde ben de bağlıyım dostum.

(Birbirlerinin fikirlerinden etkilenip sonuçta, ortak da olmasa bir karara varan bu iki yaşlı adam sonbahar mevsiminin son ayında hayattan koptular. Akıllardaki sorular şunlar: Bir köle olarak yaptıklarının karşılığını aldılar mı? Ya hayata ve ölüme bağlı kalarak?..)

Hilal AZAK

MAKALE

EDEBİYAT TOPLUM VE

PSİKOLOJİ İLİŞKİSİ

ÖZET

Edebiyat toplumdan var olan, toplumu var eden kısacası toplumla bütünleşmiş bir sanattır. Geçmiş için bir belge niteliği taşıyan edebiyat hem tarihi anlamamızda, hem tarihi yönlendirmemizde oldukça etkili bir araçtır çünkü toplumların fikir dönüşümleri üzerinde büyük bir etkiye sahiptir. Geçmişte genelde kitaplar üzerinden sunulan bu vizyonlar günümüzde kitaplara ek olarak yine temelinde edebi eserler barındıran filmler, diziler gibi yapıtlardan da verilir fakat kitap hala bu konuda güncelliğini korumaktadır. Ayrıca toplumların psikolojik yapısını da doğrudan etkileyen edebi eserler toplumdan ayrı değerlendirilemez ve düşünülemezler.

Anahtar Kelimeler: edebiyat, toplum, psikoloji, toplum yapısı, fikir

Stendhal'a göre yol boyunca gezdirilen ayna, Georgi Plehanov'a göre hayatın yansıması olarak değerlendirilen edebiyat kavramının Arapçadaki 'edeb' kelimesinden geldiği söylenmektedir. Başlangıçta davet anlamında kullanılan edep kelimesi daha sonraları insanı iyiliğe ve güzelliğe yönlendiren melekelerin bütünü için kullanılmaya başlanmıştır. 19. yüzyılda dahi kişiye ahlak kazandıran bir disiplin olarak değerlendirilen edebiyatın aslında toplumu düzene sokmak için var olduğunu kesinleştiren bu yargılar edebiyatın toplumdan bağımsız değerlendirilemeyeceğinin bir kanıtıdır.

Edebiyat toplumlardan bağımsız ele alınamayacağından aslında her edebi eser geçmişe tanıklık eden ve geçmişini anlamamızı sağlayan bir belge niteliğindedir. Hayat, olaylar ve hislerle bir bütün olarak ele alınmalıdır. Sadece yaşanan olayları salt bir biçimde bilmek bizi doğru yorumlamalardan alıkoyar ve sonucunda yanlış bir çıkarıma ulaşmamıza neden olur.

Tarih, toplumların düşünce ve hislerinden yoksun bir biçimde bize geçmişini yansıtır. Edebiyat aslında tam da bu noktada devreye girerek toplumların gerçek kimliklerini su yüzüne çıkartır. Pam Morris'in de dediği gibi "Edebiyat tekstleri toplumun nasıl işlediği yönünde çok güçlü anlama olanağı sağlar". Özetle her ne kadar edebiyat toplumları yaratıyor olsa da edebiyatın da ana kaynağı toplumun ta kendisi ve toplumun gerçekliğidir. Bu sebeple aslında her bir edebi eser aynı zamanda toplumun tarihi, sosyolojisi ve psikolojisinden izler barındıran eşsiz belgelerdir.

Edebiyat birçok tarihi gelişmeyi ulaşamadığımız yönleriyle bize sunduğu gibi aynı zamanda tarihi olayların hazırlayıcısı niteliğinde olan ve hayatın öncüsü olarak değerlendirilebilen geniş yelpazeli güçlü bir disiplindir. Edebiyatın toplum üzerindeki etkisini "Edebiyat üstün niteliklerini gerek bireye, gerek topluma aşılar; yeni bir yaşantının, yepyeni bir görüşle duyuların müjdecisi olur.

Ulusları tutsaklıktan kurtaran; özgürlüğün yüceliğini tattıran; kurtuluş savaşlarını hazırlayan edebiyat değil midir?"(Sağlık,2004:183) sözleriyle ifade eden Şaban Sağlık aslında toplumların gidişatları üzerinde edebiyatın etkisinin göz ardı edilmemesi gerektiğini vurgulamıştır.

Nasıl ki Kurtuluş Harbinde İstiklal Marşının yazılma sebebi bitkin düşen Türk milletinin cesaretlenmesini sağlamaksa, bir edebi eserin bir ordu üzerindeki etkisi açık seçik görülüyorsa, bugün de edebiyat kapsamında değerlendirilen her türlü söyleyiş kişiler ve toplum üzerinde aynı etkiye sahiptir. Kısacası Halid Ziya'nın da dediği gibi hayat romanları değil, romanlar hayatları yapmaktadır.

Edebiyat bireylerin bakış açılarını genişleterek onlara yeni dünyaların kapılarını aralamaktadır. Max Nordau bu konu hakkında "Roman ve tiyatro önce çocuğu , kadını, gençleri ve hastaları damgalar. Orta tabakanın yaşayış tarzını düşünün. Ferdin küçük bir dünyası vardır. Mektebin, kilisenin veya mutfağın dışında bir dünya olduğunu bilmez. İnsanlığın büyük acılarından büyük zaferlerinden, büyük ihtiraslarından habersizdir. Bu adam roman okur tiyatroya gider ve önünde yeni ufuklar açılır.

Orta tabaka insanı okuduklarını tecrübenin mihenk taşına vurmaz. Hayali hakikat sanır ve hayatı yeni bir buut kazanır.” diyerek edebiyatın toplumların tarihini etkilediği gibi aynı zamanda kültür ve yaşantılarını da etkilediğini, kişileri yeni hayatlarla tanıştırmak onlara olumlu ya da olumsuz yeni anlayışlar kazandırdığını ifade etmektedir. Özellikle romanlar toplumların yönelişleri ve zevkleri üzerinde büyük bir etkiye sahiptir. Ünlü romancı Flaubert oldukça dikkat çekici sözlerle fikirlerini ifade etmiştir: “Yüzyıl içinde Doğu’da harem yok olup gidecek. Avrupalı kadın örneği bulaşıcıdır. Şu günlerin birinde Doğulu kadınlar da başlayacaktır roman okumaya. İşte o zaman elveda Türk sakinliği ve huzuru. Her yerde eski çatırdarak çökmekte.” Osmanlı toplumuna oldukça objektif bakan Flaubert’in söyledikleri toplumların yeni yapısının oluşmasında edebiyatın-özellikle romanların-etkisini açıkça ifade etmektedir. Romanların toplum yapısını etkilediği iddiası sadece bununla sınırlı kalmamıştır.

“Halid Ziya ile oldukça yakın arkadaş olmasına rağmen Tefvik Fikret dahi “Aşk-ı Memnu” romanındaki Bihter karakteri hakkında şunları söylemektedir: Romanlar öyle mikroplardır ki, hayat üzerinde, velev mevzii ve şahsi olsun, bir tesir-i ahlakileri daima görülür...Bir Bihter bütün ihtiyar kocalı genç kadınları arkasından sürüklemeyi fakat Bihter mizacında, onun terbiyesinde, onun ahlakında yahut ahlaksızlığında, onun serbestliğinde, hasılı onun mevkiinde bulunan kadınlara, bunların zafii ahlakileri arasında, pek meşum bir rehber, pek zehirli bir misali sukut olacağında şüphe yoktur.” Bu sözleri destekler nitelikte sadece Türk toplumu için değil aynı zamanda Fransız kadınları için de Max Nordau Parisli kadınların Fransız romancılarının ürünleri olduğunu söylemiştir. Bu durum edebiyatın toplumlara yeni anlayış ve kültürleri empoze etme konusunda oldukça başarılı birer araç olduğunu kanıtlamıştır. Edebiyatın bireylerin ve toplumların psikolojisini etkilediği gerçeği realizm ve romantizm akımlarının çıkışı ve gelişimi incelendiğinde de oldukça net bir biçimde anlaşılmaktadır.

Realizm ve Romantizm Akımlarının Toplum Üzerindeki Etkileri

Romantizm (coşumculuk),18.yüzyılın ortalarında ortaya çıkan ve 19.yüzyılda da Avrupa'ya yayılıp çoğu dönem şair ve yazarlarını etkisi altına alan dolayısıyla büyük kitleleri de etkileyen edebi akımdır. Ortaya çıkmasında Fransız İhtilali'nin büyük bir etkisi olan romantizm akımı; hürriyet, eşitlik, ferdiyetçilik gibi kavramları konularının merkezine almıştır.

“Toplumsal koşullar değiştiği zaman yazının da değişmesi doğaldı. Büyük devrim Fransız toplumunu derinden derine değiştirdiğine göre, bu topluma yeni bir yazın sunmak kaçınılmaz olmuştu. Geçirilen büyük değişimler sonucu, çağdaş insan coşkulu ve hüzünlü bir niteliğe bürünmüş, acılı bir yetersizlik ve eksiklik duygusu içinde kıvrılır olmuştu. Öncelikle usumuza seslenen klasik yazın böyle bir insanın yönelimlerini dile getiremezdi” (Yücel, 1981, s.60)

Romantikler dehanın akılda değil yürekte olduğuna inanırlar. Romantizmde ihtiraslar ve muhayyile önemlidir.

Süslü ve melankolik bir üslup, yoğun tasvirler, şairane bir dil kullanılmıştır.

Romantik sanatçıların coşkulu hisleri lirik şiire önemli katkılarda bulunmuştur. Ortaçağ efsaneleri, azizlerin hikâyeleri, Hristiyanlık mucizeleri tarihten veya günlük hayattan alınarak işlenmiştir. Özgürlüğü temsil eden romantikler duyguların dışavurumunu çeşitli kalıplara hapseden bütün ölçülere karşıdırlar. Bu dönemde yazarlarla birlikte toplum, o kadar çok muhayyele yönelir ki toplumda bir bunalım, iç buhran dönemi yaşanır. Hatta o dönemin meşhur isimlerinden olan Goethe'nin o zamanlar için romantizm akımında çığır açtığı söylenen Genç Werther'in Acıları romanı, büyük yankı uyandırmış ,bu eserden etkilenerek intihar edenler dahi olmuştur. Goethe romantizmi “Romantiklik hastalıktır” şeklinde tanımlamıştır.

Nietzsche de romantizmi “ıslık çalan kötümser bir peri” olarak tanımlamıştır.

19.Yüzyılın ikinci yarısında romantizme tepki olarak Sanayi Devrimi'nin de etkileriyle realizm akımı ortaya çıkmıştır.

“19. yüzyıl, özellikle ikinci yarısından sonra, bir bilim yüzyılı olmuştur. Daha önceki dönemlere oranla çok sayıda yeni buluşlar insanların o güne kadarki bilgi temellerini sarsmış, oluşumlara görece açıdan değil, bilimsel verilere dayanarak yaklaşmanın gereğini gösterirken, bilgi alanlarımız da genişlemiştir” (Sunel, 1981, s.141).

Romantizmin toplumda oluşturduğu muhayyel, tabiat ve özgürlük kavramlarının aksine daha çok hayatın gerçeklerine yönelinilmiştir. Karakterler ve olaylar tüm gerçeklikleriyle verilmiştir. Realistler, eserlerinde inandıkları ve en önemlisi gözlemleyebildikleri olgu ve olayları işlemeye özen göstermişlerdir. Bunun en sağlam örneklerini şu şekilde verebiliriz;

“Tolstoy, ‘Savaş ve Barış’ isimli ünlü romanını kaleme almadan önce aylarca yanında haritalarla savaş meydanlarını gezmiştir. ‘Goncourt Kardeşler’ ise, romanı bilimsel terimlerle tanımlamışlar onu tarih gibi düşünüp gerçek dokümanların kaydı olarak görmüşlerdi” (Kantarcıoğlu, 1993, s.123). Yine Flaubert (kendi öğrencisi olan) genç Maupassant’a bir ağacı, onun bütün ağaçlardan ayıran özellikleri keşfedene kadar gözlemlemesi, ancak ondan sonra o belli ağacın biricik niteliğini uygun bir biçimde dile getirecek sözcükler aramasını söylemiştir (Özdemir, 1981, s.105).”

Realizm akımı, insanların hayal ve düşünce dünyasından çıkıp daha çok hayatın gerçeklerine odaklanması açısından etkili, bir bakıma da iyileştirici bir etki yaratmıştır.

Edebiyat oluşmuş bir kültürü etkileyebildiği gibi aynı zamanda da bir toplumun geleceğinin bağlı olduğu çocukların düşünce yapısını ve gelişimini etkilemede önemli bir araçtır.

Özellikle bir çocuğun ilk karşılaştığı edebi tür olan masal çocukların eğitiminde oldukça önemli bir yer kaplamaktadır. Çocukların hayal dünyası ve zihin yapısına direkt etki eden masallar çocuğun gelecekte olacağı bireyi de şekillendirmektedir. Bu yüzden çocuk edebiyatı ve toplum birbiriyle dolaysız şekilde bağlantılıdır.

Çocuk Edebiyatı ve Toplum

Masalların eğitimdeki en önemli görevi, çocuklara sunulan iyi kahraman örnekleriyle onların ruh dünyalarını geliştirmek ve karşılaştıkları problemleri yenerek onları hayata iyi bir şekilde hazırlamaktır (Arıcı,2008:7).

Masalların genel olarak mutlu sonla bitmesi, çocuklar üzerinde olumlu etkiler yaparak temelde “iyiler kazanır” düşüncesini çocuklara gösterip, adalet ve vicdan kavramının çocukların kararları üzerinde etki etmesini sağlamaktadır.

Ayrıca masallarda toplumun hiyerarşisini yıkan ve bireyler arasındaki eşitliği vurgulayan bir karakter örgüsü olduğu için çocuk her bireyin toplumda eşit hak ve özgürlüklere sahip olduğu düşüncesiyle büyüyerek ileride kalıtsal ya da ondan bağlantısız şekilde gelişen her durumun birey için pozitif veya negatif etki yapmayacağını kavramış olur.

Kısacası çocuklara verilmek istenen her türlü soyut öge masallar aracılığı ile somutlaştırılarak çocukların ahlaki gelişimlerine katkı sağlayan bir araca dönüşmektedir.

Masallar ayrıca çocuğa anadilinin nasıl kullanıldığını ilk öğreten, ona bu dilin türlü hünerlerini, kıvraklığını, zenginliğini, inceliğini ilk gösteren, çocuğa kendi dilini konuşanlara yaklaştıran duyguyu kazandıran temel unsurlardır (Bortav 1992; Vygotsky,1998). Çocuğun ana dilinin gelişmesi direkt olarak hayal gücünün gelişmesini de etkiler. Çocuk yeni kavramlar, yeni olaylar, yeni karakter tipleri tanıyarak bulunduğu dünyayı daha iyi yorumlama olanağına sahip olmuşken tüm bu çıkarımlarının sonucu olarak kendi kendine de yeni dünyalar kurabilir. Zeka gelişimiyle direkt bağlantılı olan bu etkiyle çocuk gelecekte daha üretken daha yenilikçi ve toplum gelişimine olumlu katkı sağlayacak ahlaklı bir birey haline gelir.

SONUÇ

Edebiyat ve toplum her çağda birbirini etkileyen iki unsur olmuştur. Avrupalı tanımıyla, millet oluşumunda dil, edebiyat ve sanatın üç sacayağı oluşturan hayati bir işlevi vardır. Dil, milletin birliğini sağlayan temel anlaşma aracı olarak büyük önem kazanırken, edebiyat da dil vasıtasıyla milletlere hikâyeler anlatır. Bu kapsamda edebiyatın insanı ve insanın edebiyatı anlaması çok önemlidir. Edebiyat, topluma hayatında hep var olan ama toplumun farkında olmadığı çoğu zaman anlamlandıramadığı olguları gösterip topluma birçok konuda ışık tutup ilham kaynağı olabileceği gibi hitap ettiği kitleyi hiç var olmayan sorunlarla bir anda karşı karşıya da getirebilir. Bu noktada edebiyattaki bazı akımların toplum içinde nasıl sorunlara yol açabileceğine dair örnekleri makalemizde yer verdik. Bu tip sorunları minimum seviyeye indirmenin yolu da yazarın konularına ve üslubuna sınırlama getirilmesi değil, okuyucunun bilinçlendirilmesidir.

Eğer okuyucu bilinçlenir ve her karşısına çıkan kitabı okumak yerine kitap seçimi yapabilmeyi bilirse edebiyatın topluma verebileceği olumsuz etki en aza indirgenmiş olur. Bununla paralel olarak edebiyatın hatta özele indirgemek gerekirse romanların, topluma olumlu etkilerini şu şekilde açıklayabiliriz;

Salgınlar, kıtlıklar, doğal afetler gibi olumsuz etkiler bırakan olaylar insanları sosyal ve psikolojik olarak etkiler ve bunun beraberinde toplum, yaşanan olayların doğurabileceği kısıtlamalar sonucu sosyal hayatında açılan boşluğu doldurmak için romanlara yönelebilir. Kemal Tahir de “Notlar” kitabında bu durumu şöyle açıklar; “Roman insanoğlunun sosyo-psikolojik hayatında çıkmaza düşmesi anında başlar. Roman, ancak çıkmaza düşmüş insanın trajedisine doğru genişleyip derinleşebilir.”

Bu kapsamda roman, bireyin yaşadığı duyguları, olayları iyi çözümleyebilmesi aynı zamanda deneyimleyemediklerinin de boşluğunu doldurabilmesi için yeni bir olanaktır. Makalemizde bahsettiğimiz gibi romanların hayatları inşa etmesi bu noktada karşımıza çıkar. Bu konuyu Fictive kavramıyla açıklamamız yerinde olacaktır; Fictive, bir alemin muhayyel kahramanının insanları etkileyerek onların hayatlarını hatta kaderlerini belirleyecek bir realiteye dönüşmesi, "irreel olan"ın reellik kazanmasıdır. Bu, okuyucunun okuduğunu varlığında, "içinde duyması", onu "temessül etmesi, kendisini okuduğuna kaptırmasıdır.

Edebiyatçılardan da dönemini ve döneminde yaşananları yansıtması beklenir. Zaten yazarın yetiştiği ortamı ve zamanı yansıtması kaçınılmazdır.

Nasıl romanlar okuyucuyu etkiliyor ve kısmen şekillendiriyorsa, yazar da, dolayısıyla edebiyatta, aynı oranda toplumundan, çevresinden etkilenir. Yaşar Kemal bir röportajında 'Her yazarın mutlaka bir Çukurova'sı olmalı' diyordu. Tıpkı James Joyce'un İrlanda'sı, Puşkin'in Petersburg'u, Dostoyevski'nin Moskova'sı Tolstoy'un Çiftliği gibi. Hatta Jean Paul Sartre bu hususu şöyle yorumlar: "Yazar, kalemiyle toplumun çıkarlarına hizmet etmeyi seçmiş olsa bile, üretmez, tüketir..." Yani en az okuyucu kadar yazar da tüketicidir. Yazar, eserinin malzemesini bulunduğu toplumdan ve olaylarından alır. Yaşar Kemal'in bu konu hakkında kişi sözleri de dikkat çekicidir; "Ben iki şeye inanırım. İki şeyin sonsuz gücüne, sonsuz yaratıcılığına, sonsuz değişimine; halk ve doğa. Sanatımı halkımla birlikte, onun büyük yaratıcılığı ile birlik olarak, onun için yaparım."

Politikam da sanatımdan ayrılmaz. Halka kim zulmediyorsa, etmişse, halkı kim eziyor, ezmişse, onu kim sömürmüş, sömürüyorsa, feodalite mi, burjuvazi mi... Halkın mutluluğunun önüne kim geçiyorsa ben sanatımla ve bütün hayatımla onun karşısındayım. Benim sanatım, içinden çıktığım sınıfın çıkarlarının emrindedir. Ben etle kemik nasıl birbirinden ayrılmazsa, sanatımın halktan ayrılmamasını isterim. Bu çağda halktan kopmuş bir sanata inanmıyorum.”

Kısacası edebiyatın işlediği yaşamdır. Bu yazar veya okuyucu olsun her iki taraf için de yaşama ve yaşatma söz konusudur. Birbirinden beslenen edebiyat ve toplum, edebiyat tarihinin başlangıcından bu yana birbirlerine bağlı olduğu gibi bundan sonrasında da birbirinden ayrılamayacak iki eski dost olacaklardır.

Hayrunnisa Balkan
Bahar Öztürk

Ay Tiradı

Yazarın bundan önce okuduğum “Posta Kutusundaki Mızıka” adlı eserini o kadar beğenmişim ki, bu eserinde de aynı tadı bulacağımdan şüphem yoktu. Öyle de oldu ya, içim huzur doldu. Genelde deneme türünde eser veren yazar yine bir denemesiyle karşımızda. Ay Tiradı; Ali Ural’ın kendi kurduğu yayınevinden çıkmış olup, orta derecede bir ilgi görmüştür. Belki de yazarın çoğu kişi tarafından bilinmemesinden kaynaklıdır bu, bilemeyiz. Kitap “Bana konuşmayı öğreten anneme ve bana kendi kendimle konuşmayı öğreten babama...” sözleriyle başlayıp, “Kendi kendine konuşmanın bir delilik göstergesi olduğunu düşünenler yanılıyor.” cümlesiyle devam ediyor. Şu ifadeler bile beni kitabın içine çekerken, “Kendi kendiyile konuşamamaktan doğuyor cinnet.” sözleri ürkütüyor. Ürkütmekten çok, sorgulatıyor. Bir insan nasıl olur da kendi kendiyile konuşamaz diye düşünürsün; bazen bulursun bazen bulamazsın, ben buldum gibi sanki. Her şeyden önce ‘tirat’ kelimesi; bu eserde yazı veya konuşmada bir düşüncenin kesintisiz gelişimi anlamına geliyor.

Yazar, eserinde konuların arasındaki bağlantıyı koparmadan, bu konuları bir bütünün parçaları haline getirerek ana fikri bize sunuyor. Bu şekilde tiradını sonlandırıyor. Aslında Ural’ın bu denemedeki esas düşüncesi “doğru insan nasıl olunur?” ve gayesi de bu sorunun cevabını kendi içinde bulup bize aktarmak. Bana kalırsa başarmış çünkü ben “nasıl doğru insan olunur?” sorusunun cevabını bu kitapta buldum. Bazıları, “İnsan olmayı bir kitapla mı öğrendin?” diyebilir.

Abdurrahim Ali Ural, bu kitapta yeteneğini göstermiştir bir kez daha. Sayfa sayısı sizi yanıltmasın, şu 125 sayfada neler var neler...

Yazar hatırlayın diyor, “Hatırla.” denince siz de gözlerinizi kapatıyor musunuz, merak ettim. Diyor ki: “Resimler arasında yollar açmalıyım ki birbirlerine kenetlenip ölü havuzuna düşmekten kurtulsunlar. Birisi solmaya başlasa diğeri ona canlılığından bir parça katsın. Birbirlerini mayalasınlar uzun bir ömür için.”

Nerden geldiğini ve nereye gideceğini hep hatırla ki, insan olabilmeyi hiçbir zaman unutma! Ural, bahsettiği şeyin altını dolduruyor ki fikir karşıdaki kişi tarafından da benimsensin. İnsan doğduğunda çiğdir, pişmesi gerekir, insan pişirmek ne zor zanaattır. İnsan nasıl pişer, öğrendim. Her insanın kendisine kayıp olduğu bu dünyada, vakti geldiğinde buluşması gerektiğini söyleyen Ali Ural randevuyu kaçırmamamızı söylüyor. Dilerim herkes not eder bir yere randevu saatini. Vicdan duygusunu kaybedenin insan olmaktan uzaklaştığını şu sözleriyle zihnimize oturtuyor Ural: “Vicdanın öldüğü yerde hayattan söz edilebilir mi! Hayatta kalmak, göğsün inip kalkması mıdır, üzerinde enkazlar taşıyarak.” Ah ne çok yanlış yapmışız; gülen, bağırان, ağlayan çocukları susturarak. Aslında yaşam onların gülüp ağlamasında gizliymiş bilememişiz, öğrenmeliyiz -öğrendim-. Ne güzel demiş,” Dünya'nın yedi harikasını bir bir sayanlar çocuğu unuttu. Dünya'nın tek harikasıydı hâlbuki.” Sessizleşip her şeyi içine atmak ne büyük bir ızdırap... Lütfen çığlık atın! Kötülük niye bu kadar mesken olmuş zihnimizde, hiç düşündünüz mü? Neden bastırılıyor hâlâ iyi zihniyetliler? Umudumuzu kaybedersek, yaşamanın ne anlamı kalır?

“Kuyunun dibinde olmanın önemi yok hâlâ bir mavilik parıldıyorsa başında” sözüyle çığlığını asla bastırmayın demek istiyor Ural. Umut etmemek ölmek demektir herhâlde. Ölüm. Ölümden korkmuyorum ben, korktuğum öldürölmek. Öldürmek de ne demek? Sen insan, ben insan değil miyim? Chris Kyle'ı örnek veren yazarımız doğru noktaya parmak basıyor. O her ne kadar kitabı olsa da yazar olarak bilinmiyor, o bir keskin nişancı. Ölüm; bir cambazın oyunu kazanacağı sırada ipten düştüğü bölümdür. Öldürmek, o ipte bir cambaz varken senin de ipte yürümendir. İki cambaz bir ipte oynamaz derler atalarımız, gerçekten oynamaz. Ben kimsenin ipinde ikinci bir cambaz olarak yürümek istemem, siz de istemeyin. Masallara inanıyor Ural. İyilerin kazandığı ve kötülerin cezasını çektiği masallara. Hem masallar çocuklara anlatılır; kötülerin kazandığı bir savaşı dünyanın tek harikası olan çocuklara anlatmak nerede görölmüş. Yanlış anlamaya ve anlaşılmaya suç diyor yazar, özensizlik etmeyin diyor kelimeleri seçerken, haklı.

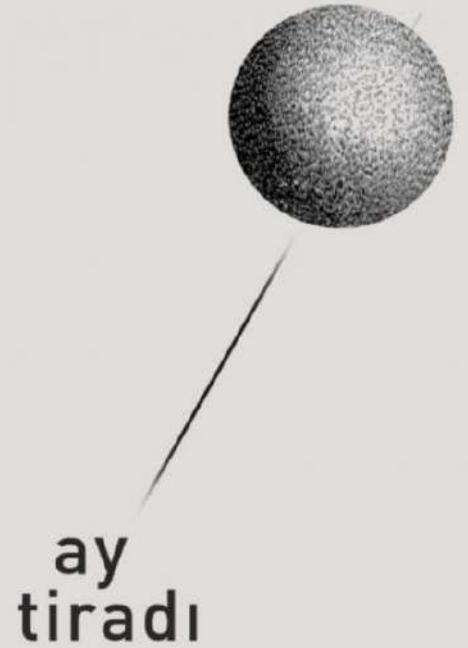
Aynalara bakamıyordum, korkuyordum önceden. Şimdi ne değişti? Farkına vardım bazı şeylerin. Neyin mi? Aynadaki kardeşimin. Yalnızlığı çoğu zaman hissettiğim şu zamanlarda, aynaya bakmayı öğretir sana bazı insanlar. Ali Ural o insanlardan biri. Biri bir çığlık atıyor, duyuyorsunuz. Acaba çığlığının hikâyesini hissediyor musunuz? Mesela tabiat ananın çığlığı; ozon tabakasının incelmesidir. Der ki: Yeter artık, beni kirletme bana zarar verme! Bu kitabı biri bana sorarsa ona; bana bir çığlığı duymaktan fazlasını öğretti, diyeceğim. Her cümlenin ek olarak bir noktalama işareti vardır bana göre. O noktalama işareti gizli bir soru işaretidir. Emin değilizdir hiçbir şeyden ya da o şeyden eminken bile sorgularız. Sorgulamak, aslında insanlıktır diyor sanki Ural. Bilmem, mantıklı aslında.

Doğduk, büyüyoruz, insan olmayı öğreniyoruz ve ölüm geliyor. Yaşlanıyoruz. Ölümden değil de yaşlanmaktan korkuyorum. Mesela Ali Ural hiç korkmuyor. “Yaşlılık, albümüme koymam gereken bir fotoğraf.” diyebiliyor o. Ben yüzümü kırış kırışken tahayyül edemiyorum. Gençken aynaya bakmayı sevmiştim, aynalardan nefret etmek istemiyorum. Ölümsüzlük nasıl olurdu acaba bu durumda.

Ali Ural verdiği Cicero örneğiyle “Her yaşın kendine özgü bir güzelliği vardır.” diyor kısaca. Yine haklı çıkıyor. 21. yüzyılın sloganını ‘sağlık’ ilan eden yazar, ne kadar da haklı covid-19 ile yatıp kalktığımız şu zamana bakarak. Gülmeyi de acı çekmeyi de bilmeliyiz. En başta dedim ya, insan olduğumuzu hep hatırlamalı hiç unutmamalıyız. İnsanı insan yapan bir başka şey de öğrenmektir. O da hak edilecek bir şeydir lakin. Oturduğun yerden olmaz, bilesin. Yazar kısaca bunu demek istiyor ve içinden ekliyor: oku, öğren, geliş. Büyütmüyorum çoğu şeyi. Büyütmek çok düşünmek demek. Çok düşünmeyin, iyi düşünün. Büyütmeyin! Şuna da değinmek isterim ki, “Bir insanı kurtarmak söz konusu olduğunda kaplumbağa hızıyla ilerleyen dünyanın hız isteği ne tuhaf!”. Bana yakın zamanda yaşadığımız birçok olayı hatırlatıyor bu cümle. Nasıl da kadın cinayetlerine dur diyen insanlığın hâlâ bir yerde, “Kocası karısını döver de sever de.” anlayışını savunduğunu hissettiriyor. Ne kadar yazık! İnsanlığın bu olmadığını -şahsım adına konuşuyorum- biliyorum. Bir evim -ailem- var. Birisi insan olamamışsa evsizdir.

Hani demişti ya Ural; kendinizle buluşmak istiyorsanız vakti kaçırmayın. Tren orada, trenin ardından bakanlardan olmayın. İşte insan olamayan da kendine geç kalandır yani evinin yolunu bulamayan, bilemeyendir. Biz yerin altındayız ve bundan haberimiz yok. “El-Habîr ismine tutunmadan yeryüzüne çıkılmaz.” diyor yazarımız tam da burada, bazen bilmek de yetmez teslim olman gerekir. “Bütün kıta susuzluktan kavrulmuş ne çıkar, çocukların ayaklarını yıkayarak devam ediyorsa nehirler yollarına, kara sular mavi sulara dönüşecektir.” kitabın en can alıcı cümlesi sanki. Nefesimi kesti ama ölmedim. Ümidimi kesmiyorum, ben ve bu kitabı okuyanlar yaşamış insanlardan sayılacak!

Emine Ravza ÜNVER

A. Ali Ural

YAŞLI ADAM VE DENİZ

Ernest Miller Hemingway, 20.Yüzyılın en önemli isimlerinden biri olarak “Yaşlı Adam ve Deniz” kitabıyla Nobel Edebiyat ödülünü kazanmıştır. Hemingway’in yalın anlatımı duyguları yoğun şekilde hissetme imkanı sunmuştur. Ayrıca akıcı ve sade anlatımı insanı sıkmadan kendini okutan bir kitap deneyimi sağlamıştır.

Ernest 1930’larda balıkçılığa ve denize merak salmıştır. Pillar adındaki balıkçı teknesi ile Küba’da bir maceraya atılmıştır. 1935 yılında ise eve bir köpek balığı ile dönmüştür. Bu köpek balığını yakalamak öylesine zor olmuştur ki Ernest Hemingway silahı ile hem kendini kem de köpek balığını yaralamıştır. Ancak av macerası bitmemiş, 1938’lerin yazında eli boş dönmeyerek 52 tane kılıç balığı beraberinde eve dönmüştür.

Bundan bahsedişimin sebebi Ernest Hemingway’in Nobel ödülünü kazanmış olduğu kitabını bu yaşadığı deneyimlerden esinlenerek yazmış oluşudur.

Kısaca kitaptan bahsetmek gerekirse:

Santiago adında yaşlı Kübalı bir balıkçının eve 84 gün elleri boş döndüğü halde umutlarından ödün vermeyerek, sonraki gün her zamanki gibi kendini denizlere bırakması ile başlayan kitap, sizi çoktan içine çekmiş ve ruhsal olarak sizi oraya götürmüş oluyor.

Kitabın önemli karakterlerinden genel olarak isimle bahsedilmemiş de olsa Santiago ve Manolin’in kimler olduğunu, “İhtiyar” kim “Genç” kim biliyoruz. Öyle ki ihtiyar, kasabalı tarafından bahtsız olarak adlandırılan yalnız, umduğundan bir an bile olsun vazgeçmeyerek yaşayan güçlü bir karakterdir. Manolin ise balıkçının yanında çalışmış fakat eve balık getiremeyince ailesi tarafından ihtiyarın yanından alınıp başka bir balıkçının yanına verilen bir çocuktur. Çocuk her ne kadar farklı bir balıkçının yanına gitmiş olsa da ihtiyara, onun tecrübelerine son derece güvenen ve sevgi dolu bir çocuktur.

Ernest Hemingway, kitaplarında isimlendirmeleri tercih etmediği gibi sembol olarak kullanmayı da pek sevmiyor diye düşünmüştüm ancak kitabı okurken iki karakteri karşılaştırmamak elde değildi. Balıkçının teknedeki yalnız zamanlarında “Çocuk keşke burda olsa” diye söylenmeleri bana kendi gençliğine duyduğu özlemi düşündürdü. İnatçı kılıç balığı da hatırlanması pek de zor olmayan bir karakter olarak zihnime kazınmıştır. İhtiyar balığı yakalamış olsa bile bu balıkla tecrübe etmesi, sorgulanması gereken zor ve mücadelecı süreci de başlatmıştır. Aslında ihtiyar ve balığın bir ortak noktası olduğunu keşfetmiş, bunun da yaşamak olduğunu belirterek cümlemi bitirmek istiyorum.

Yaşlı Adam ve Deniz; Ernest Miller Hemingway’in yazmış olduğu en kısa romandır. Ernest Hemingway bu romanını Küba’da kaleme almıştır.

1952 yılında yayınlanan eseri vefat etmeden yayınlanan son eseri olması açısından da önemlidir.

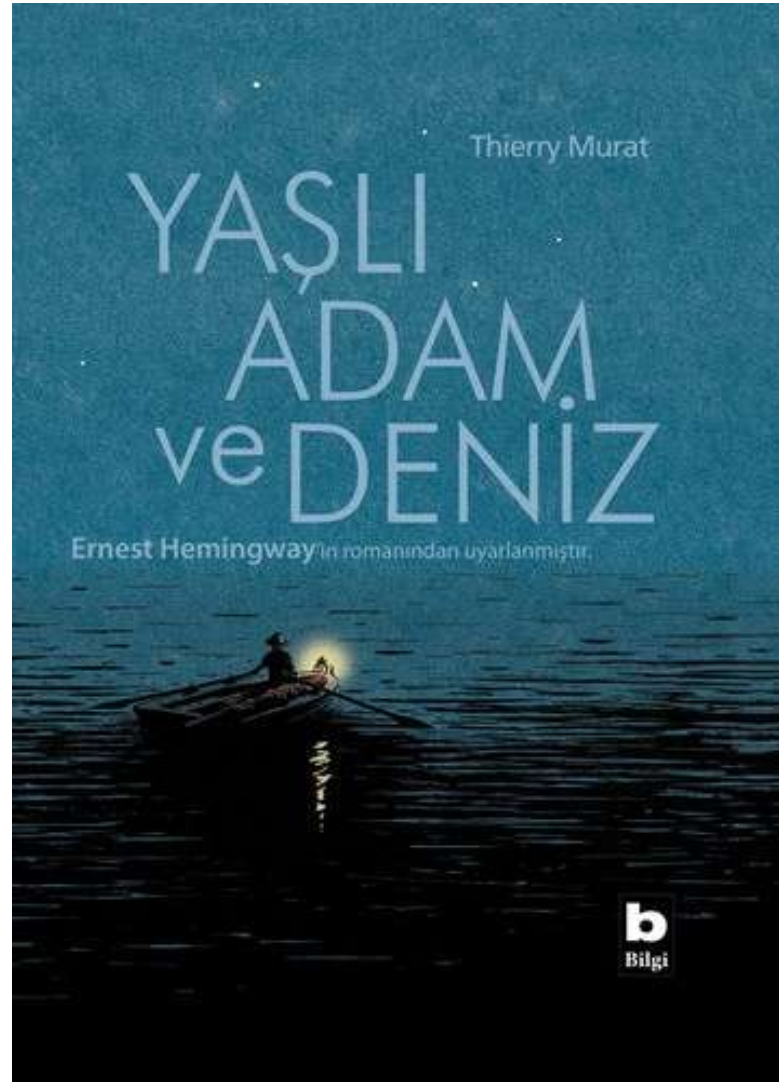
Hemingway’in bu kısa romanında anlatılan, bir balıkçı serüveninden fazlası. Kazanmanın kaybetmenin, umudun, hayal kırıklığının, ne olursa olsun hayata tutunmak için çabalamanın anlatıldığı kitaptır. İnsan her zaman doğa ile mücadele eder. Kimi zaman doğanın kimi zaman insanın kazandığı bu mücadelenin üzerine yüzyıllarca söz söylenmiştir. Hemingway de ihtiyar balıkçının içine düştüğü macerayla insanın doğayla ve kendisiyle olan mücadelesine ışık tutuyor . Koca balığın peşinde ihtiyar, okyanusun ortasında günlerce tek başına kalıyor. Balık yaşamak için direnirken balıkçı da kendi yaşamını sürdürmek için onu öldürmeye, pes ettirmeye çalışıyor.

İki inatçı yaratık doğada başbaşa kalınca bir yandan birbirlerinin direncini kırmaya çalışırken bir yandan da birbirleriyle ortak noktalar sahibi oluyorlar. Bu da “Av mı haklı, avcı mı?” sorularını akla getiriyor. Yaşlı Adam ve Deniz, insan hayatının kısacık özetidir aslına bakılırsa. Doğduğu andan itibaren bir mücadelenin içinde olan insanın sembolik hayatı kitapta açıkça anlatılmıştır. Umudu kaybetmeden yaşama direnciyle bazen yaşadığımız kaygıyla insan bazen av bazen avcıdır. Her insan kendi okyanusunda kendi başınadır.

Ernest Miller Hemingway, neyi anlatmak istiyorsa onu en güzel yoldan anlatan, okuyucusunu soluksuz maceralara çıkaran ve aklına, ruhuna dokunan yazar.

Küba sahillerinden okyanusun ortasına yolculuk yapıp kendinizi, doğayı, tüm yaşamı sorgulamak; insan olmanın aslında ne basit ama bir yandan da ne karmaşık bir şey olduğunu anlamak isteyen herkesin bu yaşlı balıkçıdan öğrenecek çok şeyi vardır.

Havva Gül DEMİRCİ

**"İnsan yenilmek için
yaratılmadı" dedi dokunaklı bir
sesle;
"Ademođlu mahvolur ama
yenilmez."**

(Alıntı:Yaşlı Adam ve Deniz)

ÇINAR

Vatan neydi?..

Bir babaya yuvasını, eşini ve çocuklarını savaşın ortasında terk etmeyi göze aldırان aşk mıydı ya da yaratıldığı toprağı sahiplenme içgüdüsü ile harmanlanan ateş miydi?

Ruhunu Azrail'e teslim ederken "Ben şehit oldum, makamım Allah'ın katındadır, götürün beni oraya..." dedirten özgüven miydi acaba? Yoksa vatan, atalarımızın bizlere kutsal emaneti miydi?

Tepede yıllar öncesinden kalan tek başına ve her türlü rüzgâra, yağmura, kara karşı direnen koca bir çınar vardı. Bütün yapraklarını büyük fırtınalarda dökmüştü, çok savaşmıştı yapraklarını kurtarmak için.

Yılmadan, onları sımsıkı tutmaya çalışmış, kışın o soğuk nefeslerinde yapraklarını tutamamıştı. Gerçi toprağın ürünü olan yapraklar da kışa karşı çok mücadele etmiş fakat korkunç bir fırtınada onları kaybetmişti. Dallardan yere düşmüşlerdi teker teker, bir daha o çok sevdikleri çınara kavuşamayacaklardı...

İlkbahar gelmişti... Güneş, çınara gülümsemişti defalarca. Yaprakları kurutan acımasız kış bilmiyordu ki çınar eskisinden de güçlüydü. Kışın titretmeleri onu güçlendirmişti. Artık kökleri toprağa sımsıkı tutunmuştu. Çınar bütün benliği ile sahiplenmişti toprağı... Hatta döktüğü binlerce yaprağı kaybetmek korkusuyla sıkıca tutunmuştu 783.562 km'ye.

O çınar vatandı, millet ise kışın soğuk kollarında sallanan o yapraklar...

29 Ekim bu milletin dirilişiydi, ilkbaharın gelişiyle o vatan kokan çiçeklerin açtığı tarihi. Çınarın bir daha kaybetmemek üzere toprağı sahiplendiği ve kışın gelmeye korktuğu o kutlu zafer günüydü.

Yapraklar eskisinden de yeşildi artık ve dallarda özgürce sallanıyordu.

Demokrasi gibi açan mis kokulu çiçekler çınarı güzelleştirmekle kalmamış ona özel bir anlam katmıştı.

29 Ekim, bu çınarın yapraklarının yeşerdiği gündü işte. Milletimizin direnişi ve atalarımızın önderliğinde kazanılan büyük bir zaferdi. Milli bağımsızlığımızın dünyayı inleyen kutlu nişanıydı. Milletin vatani uğruna canlarını feda edip ülkesini koruduğu, düşmana boyun eğmediği, tarih yazdığı bir gündü.

Onca fırtınaya rağmen güçlülüğü ve istikrarlılığı ile toprağa tutunan o çınar yenilmez, korkusuz, toprağını savunan ve tarihini asla unutturmayan koskoca bir ağacı artık.

Cumhuriyetin kuruluşu bu vatani daha da güçlendirmiştir, diriltmiştir. Milletın kararları ile hareket eden, milli iradeye önem veren devletimizin güçlü ayak sesleridir.

Sahi, neydi vatan... O, aziz ve güçlü Türk ordusunun kanlarıyla sulanan toprağın asıl sahibiydi. Toprak vatanındı, vatan da bizim...

İşte vatan, tepedeki o yalnız çınardı...

Hilal AZAK

Acılar Şehri

Sessiz yakarışlarım gecenin o soğuk kasvetli havasında yok olup gidiyordu. Yağmur gözyaşlarımı gizlercesine şiddetle yağıyor, acılarıma ortak olan gökyüzü de benimle birlikte ağlıyordu. Bilmediğim bir şehrin, bilmediğim bir sokağında, ruhumdan da soğuk zeminine oturmuş gözyaşlarımın akmasına izin veriyordum. Yapayalnız bir sokak ortasında düşünce denizinde boğuluyordum. Yaşadıklarım zor, dayanamayacağım kadar ağır geliyordu. Oysaki güçlüydüm ben, her yüreğime darbe yediğim gecenin sabahı, dimdik kalkmamış mıydım? Gece âşıklarının aksine ben gecelerden nefret ederdim. En güçsüz olduğum zaman gecenin zifiri saatleriydi. Tıpkı şu an olduğu gibi, yine ruhuma vurulan neşterin ardından gece gelmiş, güneşimse beni acılarımla baş başa bırakıp terk edip gitmişti. Bedenim tir tir titriyor, başım şiddetlice dönüyordu. Sanki boğazıma görünmez bir el yapışmış nefes aldırıyordu.

Çekip gitmek istiyordum, yaşanan her bir acıyı unutmak. Nereye kaçarsak kaçalım, kaderden kaçabileceğimiz hiçbir yol yoktu. Midem aşırı bulanıyor, gözlerimse bulanık görüyordu etrafı. Rüzgârın o şiddetli esintisi ölümü hissettiriyordu iyi değildim. Vücudum boydan boya kaldırıma uzanmıştı. Gözlerim kapanmamak için son direnişlerini yaşıyordu. Yağmur damlaları yüzüme sakince akıyorlardı şimdi. Gökyüzü durulmuş gibiydi, bütün acımı haykırmış şimdiyse şairlerin ve yalnızların şiirleri gibi yağıyordu. Gözyaşlarım duruldu.

Kalbimin sızısı arttı, bu yüzleşmeden bu gece sağ çıkamayan ruhum değil bedenim olmuştu.

☆☆Üşümenin verdiği titremeye göz kapaklarımı araladım. Gün doğumunun kızılığı vardı gökyüzünde. Bedenim cayır cayır yanıyor, hafif esen rüzgâr beni delicesine üşütüyordu. Ayağa kalkacak ne gücüm ne takatim kalmıştı.

Her sabaha güçlü uyanan ben, diğerlerinden farklı olan bu sabaha inat zorladım kendimi, son raddeye kadar başaracağıma inandım. Ve kalktım, kâbus gibi bir gecenin sabahında yine dimdik ayaktaydım. Acılarla yoğrulmayı öğrenmişim artık. Sonunun nereye vardığını bilmeden halsiz bedenimi adım atmaya zorlayarak yürümeye koyuldum. Adımlarımı bir o kadar yorgun bir o kadar da güçlü atıyordum. Önümden geçen arabaları görünce bir taksi, ya da bir yardımsever insan bulmak istercesine bakındım. Lakin ne taksinin geçeceği bir yoldu burası, ne de yardımsever duruyordu insanlar. Nerede olduğumu kavrayamayacak kadar kötü bir haldeydim. Ceketime daha sıkı sarılmış, tek tük insanların sıcak evlerinden çıktığı, kimsenin kimsenin yüzüne bakmadığı garip bir yerdi. Karşıdan gelen taksiyi durdurmak için kaldırdım kolumu halsizce. Karşımdaki aracın bir taksiye benzemediğini anlamam için uzunca bir göz süzdüm. Sonunda kolumdan tutan elle irkilip yanımdaki bayanın sorularını anlamaya çalıştım.

Ama beni ele geçiren titremeye karşı koyamadım, bedenim bir kez daha mağlubiyetin ayakları altında ezildi.

✧

Gözlerim bir kez daha uyandı hayata. Dünyanın siyahlığına inat bembeyaz bir tavan vardı karşımda. Sorgulamadım nerede olduğumu, burnuma dolan hastahane kokusu ele veriyordu kendini. Fiziksel olarak uyanmış olsam da ruhen yaşananları unutmak istercesine uyumak istiyordum. Beni bu halde bırakıp giden güneşim cıvı cıvı göz kırpiyordu şehire. Binalar insanların ruhlarını taşırcasına kimisi renkli ve mutlu görünüyor kimisiyse solmaya yüz tutmuş şekilde acılarını gölgeliyordu. Sokaklarsa yaraların üstünü sayısız ayak izleriyle örtüyordu. Kapı açıldı, kapandı. Giren her kimse uyuduğumu zannedip rahatsız etmek istemiyor gibiydi. Ya da bir hemşire kontrol etmeye gelmişti, halimin nasıl olduğunu. Kolumda birkaç işlem yapıp tahminimce takılı olan serumu çıkarmıştı. İstifimi bozmadan şehri izliyordum. İşini bitiren hemşire çıkıp gitmişti zannımca. Adım sesleri odada bir kişinin daha olduğunu haber veriyordu.

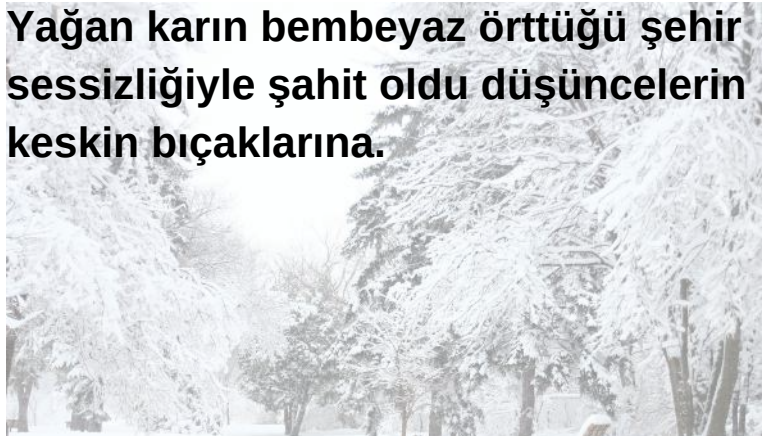
"Nasılsınız?" Tanımadığım tanımakta istemediğim bir ses doldu kulaklarıma, sıradan bir doktor her hastasına sorduğu sıradan bir soruyu yöneltiyordu. Hissizce güldüm. Verilecek tek cevap, ardından gelecek bütün sorulara gem vuracaktı. "İyiyim!"...

☆☆

Soğuk ilmek ilmek işliyordu bedenime. Kar taneleri bir bir konuyordu yeryüzüne. İnsanlar sıcak evlerine çekilmiş, koskoca şehirde tek bir çit çıkmıyordu. Hastane ise şehre nazaran kargaşa yüklüydü. Yakınlarını kaybeden, gözyaşları kurumamış onlarca insan, tedaviye umut bağlamış birçok hasta, acilin koridorlarında hüznün, endişe ve korku hâkim. Bana ait olan tek bir duygu kalmamış. Hissizlik barındıran bakışlarım gözlemliyor onlarca kişiyi. Avare geziyorum koridorlarda. Eski benliğime veda ettim bir hastane odasında. Yeni bir hayata kucak açıyorum yine bir leyl vakti, intikamın pençesinde. Zehirli düşünceler sarmış dört bir yanıma, panzehiri ölüm olan.

Hayallerim vardı geleceğe dair. Bir tutam mutluluk için çaba sarf ettiğim günlerimden geriye unutulmuş anılar kaldı. Bir küçük şekere bile mutlu olan benliğimi, gözyaşlarıyla yaşamaya mahkûm ettiler. Gülümsediğimde ortaya çıkan çukurların güzelliğini çaldılar benden. Ruhsuz tebessümler yer edinmeye başladı yüzümde. Gözlerimin ışığı söndü. Bedenim yaşıyordu lakin ruhum boşluktan ibaretti. İntikamım ruhumu çalanlaraydı. Beni hissiz bırakan gecenin ışığınaydı. Kamer'e... Ettiğim yemin büyüktü. Leyl vakti çekilen kılıçların inmeyi beklediği ruhlar vardı. Kısasa kısastı acılar. Her şeyin başı ve bitişi leylin karanlık tarafındaydı. Tenha çıkmazın şahitlik ettiği intikam yemini, pusudaki bekleyişine son veriyordu. Planlar yapıldı, sırada acımasız hamlelerin hazırlıksız yakaladığı beşerlerin kaybettikleri gülüşlerini izlemek vardı.

Yağan karın bembeyaz örttüğü şehir sessizliğiyle şahit oldu düşüncelerin keskin bıçaklarına.

Kapının tıkatılmasıyla düşünce deryasından gerçekliğe dönüş yaptım. "Buyrun."

Doktor mesleğinin imzası niteliğindeki beyaz önlüğü ve boynunda asılı olan steteskopunun ihtişamıyla girdi odaya.

Gözleriyle birleşen elalarım, tanıdık hisleri. Yüzündeki tebessüme inat gözlerinde sakladığı hüznü ağırdı.

Öyle güçlüydü ki duruşu acılar şehri tanımayan anlayamazdı o bakışları. "Bugün nasıl hissediyorsunuz Leyal Hanım?"

"Giden ruhumun ardından, bedenimde yok oluyormuş gibi..." doktor sükûta yer verdi. Gözlerini dosyaya kilitlemiş, düşünüyordu. Kafasını kaldırdı, o sırada yaka kimliğine takıldı gözlerim. Ali Mirza Soylu, duruşu gibi ismi de asıldı. Girdiğinden beri fark etmediğim maskesiyle karşı karşıya kaldım. Şimdi hastane odasının kokusu midemi bulandırmaya başlamıştı. Öğreneceğim gerçeklik canımı fena halde sıkacakmış gibi duruyordu. Ciğerlerimin sızısı kendini belli etmek istercesine biraz daha acıttı canımı.

Öksürüğümün şiddeti gözyaşlarımın şiddetiyle kıyasıya rekabet edebilecek güçteydi.

" Akciğer grafilerinin sonucunda Pnömoni hastalığıyla karşı karşıyayız. Bu süreçte hastanede gözetim altında tutulacaksınız. Serum ve takviye ilaçlarla bu süreci atlarmaya çalışacağız. Solunumdaki sıkıntılarınız ileriye seviye ulaşırsa şayet - ulaşmamasını, en hafif şekilde atlamanızı umuyoruz- solunum cihazına bağlamak durumunda kalabiliriz."

Elindeki ateş ölçeri bileğime tutup tekrar konuşmaya başladı. "Hafif yüksek ateşiniz. Şimdi size serum vereceğiz bir kaç saat istirahat ettikten sonra tekrar kontrole geleceğim. Bol bol su içmeyi de ihmal etmeyin lütfen. Geçmiş olsun." gözlerinin kısılmasıyla maskenin altından gülümsediğini anlamıştım. Bende saniyelik süren bir tebessümle karşılık verdim.

Sessizce odadan çıkışının ardından sızısı artan akciğerim, sıkışan kalbim ve akan gözyaşlarımla baş başa kaldım...

Reyyan ARSLAN

“Merhaba bu fotoğraftaki çocuğu gördünüz mü? Henüz 3 yaşında, lütfen iyi bakın...” Kaçınıcı kez olduğunu bilmediğim, boş bakışlar ve olumsuz mırıldanmalar sonucu derin bir nefes çekip fotoğrafa diktim bakışlarımı. Sarı kıvırcık saçları, büyük ela gözleri, sevimli sevimli kıvrılan dudaklarıyla bakıyordu küçük oğlum daha birkaç hafta önce bana... Sokaktan geçen insanlara döndü bakışlarım bu ne umursamazlık, bu ne koşturmacaydı böyle... Burada mıydı küçük oğlum, karışmış mıydı kalabalığın içine minik adımları, çok korkuyor mudur bensiz?..

Hava kararmış, bulutlar küçük kar tanelerini yeryüzüne indiriyordu yavaşça... Pek de uzaklardan gelmeyen melodi sesiyle irkildim. Cebimde titreyen telefonu çıkardım.” Derin neredesin tatlım?” hoşnutsuz bir nefes aldım. “ Oğlum neredeyse orada Sezgin, sokakta... Bir şeyler bulabildiniz mi?” karşı taraftan gelen küçük bir iç çekiş sesi... “İki haftadır ne deniyorsa o, hiçbir iz yok...” ses tonundaki sinir kırıntılarına karşı bir damla gözyaşı aktı usulca yanaklarıma... Cevap bile vermemi beklemeden telefon kapandığında haklı olduğunu düşündüm gerçekten de öyleydi...

Eve dönmeden önce sokağa göz gezdirdim. Gezdiğim, onu aradığım kaçınıcı sokaktı bu böyle...

Adımlarım arabayı bulmadan önce mırıldandım. “ Annene gel küçük meleğim, saklambaç oynamak için çok soğuk...” Arabadan aldığım el ilanlarını yerlere fırlattım. Hıçkırığa ağlayarak tamamladığım eve gidiş yolunu, gözümde akan tek bir damla yaş bırakmadan bitirdim... Kapıyı açmak için çıkardığım anahtarı kilide sokacaktım ki kapı aniden açıldı. Kafamı kaldırıp puslu gözlerimle karşımda duran zevahiri inceledim. Dudaklarım büküldü fütursuzca, yaşadığım onca şey dağıldı zihnime.” Fatma Teyzem...” titreyen vücudumu kendine çekti, sıkıca sarıldı. “Şşşş... Buradayım kızım gel bakalım içeri...” ceketimi, beremi yavaşça çıkardı, itiraz etmeden koluna girdim. Koltuğa oturduğunda bende dizlerine koydum ağır gelen başımı. Yavaşça ellerini saçlarıma koydu. “Yoruyorsun kendini kızım, anlıyorum seni de ama karnında da can var senin, bırak polisler işini yapsın...” gözlerimi kapatıp elimi karnıma koydum.” Dayanamıyorum Fatma Teyze anla beni nolur...” saçlarıma ufak bir buse kondurdu.”

Anlıyorum kızım ama bari bırak Sezgin halletsin...” Sinirli ve yorgun bir nefes çektim. “ Henüz ona söyleyecek vaktim olmadı.” Tekrar ağzını açacağını hissedince,” Fatma Teyze lütfen, kaldıramıyorum...” Mırıldadı ve şefkatle saçlarımı okşamaya devam etti... Uykuya zor da olsa daldığımda yine o günü göreceğimi biliyordum...

2 hafta önce...

“Hadi bakalım küçük maymun, parka gitmeye hazır mıyız?” Işıldayan gözlerle bana döndü, bozuk aksarıyla kısa bir ‘evet’ gönderdi. Montunun önünü çektim ve mavi beresini kıvrıkcık saçlarını zapt edip taktım. Ayakkabılarını minik ayağına geçirip kucağıma aldım onu. Hissettiğim mide bulantımı ona sezdirmeden unutmaya çalıştım. Minik bedenini çocuk koltuğuna oturtup kemerini sıkıca bağladım. Sürücü koltuğuna geçip kocaman gülümsedim. “Büyük parka mı gidelim yoksa yunuslu olana mı bebeğim?” heyecanla zıplamaya çalıştı olduğu yerde. “Büyük, büyük, büyük, büyük...” söylemeye çalıştığı kelimeler yüzündeki sevimli gülümseme nedeniyle daha da bozuk çıkıyordu. Arkaya dönüp içimdeki sevgiyi dizginlemeye çalışıp yüzüne öpücük kondurdum.

“ O zaman sıradaki durağımız dev park!” koltuğunda zıplayıp aynı anda sevinç dolu mırıltılarla etrafına ışık saçıyordu. Hissettiğim burukluğa rağmen bende ufak bir tebessüm koydum çehreme. Sanki son günlerimiz gibi, bir daha ellerini tutamayacakmış gibi eğlendim onunla. Minik elleri daha dondurma külahını tutamamıştı oysa ki, öyle değil mi?.. Daha fazla dayanamayacağı sinyalini veren mideme bu sefer göz yumamadım. Arabayı eczanenin önüne çektim. Arkamı dönüp hızlıca konuştum. “Anıl beni dinle anneciğim. Arabadan inmek yok tamam mı? Anne hemen gelecek. Anladın değil mi annecim?” küçük kafasını salladı, bukleleri önüne düştüğünde uzanıp onları düzeltiltim ve kemerini çıkardım. Eline ayısını verip telaşla arabadan dışarı attım bedenimi. Eczaneye girdim ağzımı açmak üzereydim ki dünyayı karanlık görmeye başlayan gözlerim ne buna izin verdi ne de ayakta kalmama...Gözlerimi tekrar açtığımda eczane çalışanları ve birkaç insan başımda toplanmış bana bakıyordu. Ne olduğunu sorgulamaya başlamıştım ki aniden aklıma gelen minik beden nedeniyle itirazları duymadan ayağa kalktım. İçimden ettiğim bilmem kaçınıcı duayla arabaya ilerledim. Gördüğüm boşluk sertçe yutkunmama neden oldu, titreyen bacaklarım daha fazla direnemedi...

Gözlerimi açtığımda Fatma Teyze gitmiş yerini Sezgin almıştı. Hissettiğim mide bulantısı ani ve beklenmedikti koşarak gittiğim banyoda soluklandım. Sezgin içeri girdi ve kapı pervazına yaslandı. “Bugün de sokak sokak gezecek misin, hasta olma uğruna?” gözlerimi kapattım. “ Bunu hamile karın yerine sen ve polislerin yapacağını düşündüğüm için, hayır bugün evde oğlumu bekleyeceğim...” şaşkınca bana baktığında omuz silktim ve yanından geçip salona, koltuğa bıraktım kendimi yüzümü buruşturarak.” S-sen... O-o yüzden, o gün...” gözlerim istemsiz dolduğunda başımı salladım. Yanıma oturdu gözleri ve elleri karnımı bulduğunda konuştu.” Oğlumuzu bulacağız, söz veriyorum...” Son söylediklerini kısa bir duaya çevirerek yüzlerce kez zihnimden geçirdim...

1 ay sonra...

Zaman geçiyordu, bir şeylerin boşluğuna alıştırdunuz ama içinizde bir yerde yarattığı boşluğu hissediyor, en beteri görüyordunuz... “ Hadi Sezgin hızlı ol biraz.” Yaklaşık 10 dakika önce gelen telefon sebebiyle alelacele evden çıkıyorduk. Uzun zaman sonra küçük bir umut için de olsa...” Geldim, hadi...” koluna girdim, arabaya bindik ve yarım saat içinde karakola gittik. Yavaş ol biraz Derin.” Kapıyı tıklatıp cevap beklemeden amirin odasına girdim.

“Neler oluyor memur bey?” eliyle oturmamızı işaret etti. Oturdum ve gergince dizlerimi oynattım.” Bir iz bulduk...” merakla ona baktığımızda çekmecedен mavi bir bere çıkardı. Gözlerim dolarken bereyi burnuma götürdüm. “Bu, onun...” hıçkırarak ağlarken Sezgin elimi sıkıca tuttu. “ Bir şeyler bulduk sanırım...” ellerimi ağzıma götürüp gözyaşlarımı akıttım. Benim küçük meleğim için hala umut vardı değil mi?..

Oğuz Gülkan...

Yeni yakaladığı huzurun sesiyle eve girdi. Sessizce salona girdi, karşısındaki manzaraya dudağının kenarıyla gülümsedi. Ceketini sandalyeye astı. Karşısında gördüğü kadın ve kucağında duran çocuğa sevgiyle bakan gözleri hüzne dönüştü... Kaç hafta geçmişti onu bulalı bu yaralı ruhlu kadının? Kaç insanın canını yakmıştı? Masadan birkaç hafta önce yerden bulduğu el ilanını aldı ve derin bir nefes aldı. Yolda bıraktığı bereden sonra bulduğu bu sahte huzurun yok olacağını biliyordu ama evlat kaybetmenin ne olduğunu en iyi onlar bilmiyor muydu? Üzgün yüzle uyuyan kadına baktı, bu olması gerekendi, o zaman canı niye bu kadar yanıyordu...

Polislerin bulduğu evin önündeydik şimdi... Ah küçük oğlumun bedeni de burada mıydı acaba? Umutla dolan yüreğimin sesini dinledim... O buradaydı, biliyordum...” Her şeye hazırlıklı olun ve lütfen geride kalın.” Sezgin beni de kendiyile beraber evden uzaklaştırdı. Polisler içeri girdi ve kapıyı çaldı. Yükselen ve birbirine karışan sesleri ayırmakta zorlanıyordum. Polisler içerden esmer, uzun bir adamla dışarı çıktığında gözlerim oğlumu aradı. Adam pişmanlıkla gözlerime baktı ve başıyla arkayı işaret etti. İçgüdülerim yüzünden sanırım koşmaya başladım. Sezgin de polislerle beraber bağırarak peşimden koştu. Gözlerim evin arkasında kucağında oğlumla koşan kadına takıldı.” Hey! Hey, oğlumu geri getir!” Anıl gözlerini açıp ağlamaya başladığında kadın arkasına dönüp baktı ama hâlâ koşuyordu. “ O benim oğlum, o Ateş... Geri geldi bana o, ölmedi...” Yaşadığım duygu karmaşasına karşın içimden bir ses kadına acıdığımı söyledi... “ Bana bak, bak! Tamam, ben durdum sende istediğın yere gidersin, beni dinle...” adımları yavaşladı.” Bak durdum, dinle beni...” durdu ama arkasını dönmedi. Anıl’a gülümsedim, saçları ne de uzamıştı miniğimin... “ Biliyorum canın acıyor. İnan bana seni çok çok iyi anlıyorum...” kısa bir bakış attı arkasına.

” Evladını kaybetmek, onu o küçük bedeniyle toprağa vermek çok zor bunu ben belki anlayamam ama sen evladını kaybetmenin ne demek olduğunu biliyorsun, lütfen bana bunu yaşatma...” yavaşça arkasını döndü yanımda polisleri görünce ifadesi gerildi.” Bana bak, gözlerimin içine bak...” küçük siyah gözlerini yeşillerime dikti.” Hayatta her zaman ama her zaman umut edilecek şeyler var canım. Ben 5 yaşına kadar yetimhanede bir aile bekledim, hiç vazgeçmedim... Sen oğlumu aldın benden... Durmadan, bıkmadan aradım onu, umudumu kaybetmeden... Gel birlikte ayağa kaldıralım seni, Anıl’a da birlikte öğretelim yaşadıklarımızı, hayatı...” gözleri yaşlarla parıldadı.

Yavaş yavaş yanıma yürüdü, tam karşımda durdu. Kucağından büyük bir özlemlerle Anıl'ı aldım. Sezgin'le beraber ona sarılıp hasret gidermeye çalıştık." Ah küçük maymun, anne seni çok özledi, çok..." uzamış kıvrıkcık buklelerine dokundum şefkatle. Yere indirdim küçük bedenini hafifçe... Yanında diz çöktüm. Kocaman gözleri yeni yeni belirmeye başlayan karnıma takıldığında mümkünmüş gibi daha da büyüdü gözleri. " Karnın!" elini karnıma koyduğunda gülümsedim." Dev gibi olmuş değil mi maymun?" heyecanla başını salladı. Gözüne gelen asi bukleyi kulağının arkasına atıp özlemlerle öptüm yanağını... Sezgin Anıl'ı kucağını aldı. Polisler kadın ve adama doğru yöneldiğinde elimi kaldırdım. "Durun lütfen! Şikâyetçi değiliz." Sezgin de dâhil herkes şaşırırsa da benden başka konuşan yoktu." Seni iyileştirmeme izin verir misin? Elim tutar mısın?" umutla baktım yüzüne.

Elimi uzattım ona doğru. "Kızgın değil misin bana?" kızgındım ama onun önüne geçen bir duyguya sahiptim; empati..." Sen bana istemeden de olsa çok şey fark ettirdin. İnsanlar çok umursamaz herkes kendisiyle meşgul ve kimse birbirinin umuda ihtiyacı olduğunu görmüyor. İzin ver kalıpları kırılım, birlikte..." yeni gözyaşları badem gözlerinden kayarken benim de gözlerim puslu görüyordu etrafı... Yanımızda duran iki adam da bize bakıp burukça tebessüm ettiğinde kadın elimi tuttu ve kollarını boynuma sardı. Hıçkırarak ağlamaya başladığında yutkundum ve sırtını okşadım. " Herkes gibi, her şey gibi geçecek..." 6 ay sonra...

Zeynep Gülkan...

Aylar geçmişti küçük dünyamızda; umut dolu, acı dolu... Değişmiştim ama içimde bir yerde kabuk bağlamıştı yaralarım. Belki dokununca kanıyordu, belki çok acıtıyordu ama her şey gibi bu da geçirdi öyle değil mi?.. Karşımda duran mucizelerimi seyrediyordum şimdi..." Anıl! Oğlum neden Helin'in eteğini çekiyorsun! Anıl sana 'hayır' dedim." Derin karnı burnunda olmasına rağmen sürekli Anıl'ın peşinden dolaşmak zorundaydı, ya da öyle hissediyordu.

Helin! Gel kızım dinlen biraz şimdi..." Helin... Acımın, kanayan yaramın sönmesini sağlayan küçük mucizem... Umutlarımızı birleştirip 'büyük bir takım' olmamızın sebebi... Yanımıza geldi ve Oğuz'un kucağına oturdu." Yetimhanede çok oynuyorduk alışmışım ben anne..." tatlı bir gülümseme gönderdim ona, ne desem dinlemeyecekti zaten... Yanağıma ufak bir buse kondurup parkta oynayan çocukların arasına karıştı.

Tekrar Derin'e baktım. Anıl'ı kucağına alacakken inledi, Sezgin koşarak Anıl'ı kucağına aldı ve Derin'i banka oturttu. Hızla yanına gittim. "İyisin canım değil mi?" telaşla sorduğum soru karşısında gülümsedi." Kızımın futbolcu olması dışında, hayır bir sorun yok..."

Sezgin Anıl'ı yere indirdi ve Derin'in yanına oturup Anıl'ı dizlerine aldı. Elini Derin'in karnına koydu." Anneni üzme kızım bunu abin zaten yapıyor..." hepimiz kahkaha attık. Derin Anıl'a döndü ve ellerini kıvrırcık saçlarına koydu. Yüzünde her zamanki anlayışlı ve huzur dolu gülümsemesi vardı." Anneciğim Helin senin ablan ve ablaların saçları veya eteği çekilmez.

Uslu duracaksın tamam mı?" Anıl heyecanla dudaklarını açıp yarım yamalak sordu." Peki, kardeşin çekilir mi?" bu sefer Sezgin uyardı oğlunu." Hayır oğlum... Onu koruman gerekir..." Anıl ani bir hareketle Derin'in kucağına atladı. Biz telaşla bakarken Derin gülümsedi.

Anıl önce Derin'i sonra karnını öptü." İkinizi de korurum ki..." Derin küçük bir kahkaha attı." Bak sen şu küçük maymuna!" Neşeli geçen dakikaların ardından Derin'le yalnız kaldık, bana döndü." Geçmiş mi?" burukça tebessüm ettim. "Geçmiyor, peki geçecek mi?" Derin gülümsedi ve elini omzuma koydu." Geçmeyecek... Tam da bu yüzden yerine başka şeyler koyup umut ediyoruz..." Başımı omzuna yasladım o da şefkatle okşadı siyah tutamlarımı. Bu sefer ben mırıldandım. "Herkes gibi, her şey gibi geçecek..."

Elif Senâ AYDIN

KIRMIZI GÜL

Nazikçe yatağımdan doğruldum. Soğuk zeminle buluşan ayaklarım vücuduma ürperme sinyalleri yolluyordu. Yatağın yanındaki TV battaniyesine değdi yavaşça elim. Sıkıca sarıldım bana yalancı sıcaklık veren battaniyeme. Evdeki her şeyin yerini ezberlemiştim. Yavaşça odamdan çıktım. Mutfağa doğru yöneldim.

-Koridorun ortasında sırtıma bir el yavaşça değdi. Yumuşaktı hafif bulaşık deterjanı kokusunu alabiliyordum. "Anne! Günaydın" Annem yavaşça yanağıma öpücük verdi "Sana da günaydın tatlım. Nasılsın?" Birlikte mutfağın yolunu tuttuk. Minik ve önemsiz şeylerden konuşmuştuk kahvaltı boyunca.

Evden çıkmıştım. Yolda yürürken çıkan tıktı seslerini dinliyordum. Kaldırım bittiğinde durdum. Tam 390 adımım kalmıştı okuluma. Sola dön 54 adım daha, 336 adım. Sağa dönüp 254 adım daha ve sağa dönüp 82 adım. Okulun girişinde durdum derin bir nefes aldım. Sağa döndüm merdivenlerden çıktım. Tam 16 basamak var.

Sınıfım okulun 4.katındaydı. Asansörün yanına gittim, çağırdım. Kısa süre sonra açıldığına dair uyarı sesi geldi, içeriye usulca girdim. Asansörün tuşlarının üstündeki kabartıya usulca elim değdi. Asansör yavaşça hareket ediyordu. 1.kat, 2.kat, 3.kat ve 4.kat ve tiz "Dink" sesi. Asansörden çıkıp sola saptım. 25 adım sınıfın girişindeydim. İçeriye girdim 7 adım daha ve sırama oturdum sessizce telefonumu çıkardım. Sakince müzik dinliyordum. Öğretmenin geldiğine dair topuklu ayakkabı sesleri yankılanıyordu. Fizik hocası olduğu yürüyüşünün ezgisinden anlaşılıyordu. Hafif bir öksürük sınıftaki herkesi toplamasına yetmişti. Telefonumu kapattım - Hayattaki her umut kapısının yüzüme kapandığı gibi.- "Pekâlâ gençler ilk olarak geçmişte öğrendiğimiz basit bilgileri hatırlayalım. Beyaz ışık kırıldığında hangi renkler oluşurdu?" .

..

Akşama doğru esen sert rüzgârlarla birlikte evin yolunu tutmuştum. Bütün sokakları geçip apartmanımızın önüne geldiğim an içimde garip bir ürperti oluşuverdi. Asansöre bindim. Sanki içimden bütün ruhum çekiliyordu her katı çıktıkça. Dairenin önünde içimdeki ürpertiler artmıştı. Zile bastım, tekrar, tekrar ve tekrar...

Güle dâir bir neden yok...

Artık kapının açılmayacağına kanaat getirdiğimde anahtarımı çıkardım. İlk anahtar yanıltı ikincisi de ve üçüncüsünde doğru olanı deliğe soktum. Yavaşça içeri girdim. Burnuma pis kokular ilişmişti aniden. “ANNEE!” Yavaşça ilerledim. Koridorun ortasında aniden yumuşak bir şeye çarptı ayağım. “Anne!” Sertçe sarstım yerdeki annemin bedenini. “Anne!” Dakikalarca bıkmadan usanmadan ona seslendim, sarstım ama tek bir kıpırtı veya ses dahi yoktu. Elimi soğuk bedenine sürdüm. Korku her geçen saniye boyunca bedenimi ele geçiriyordu. Soğuktu, yaşam belirtisi yoktu, hiç olmadığı kadar ölüydü. Tiz çığlığım boğazımı yırtacak kadar kuvvetliydi. Devamını net hatırlayamıyorum. Komşularım beni annemin cansız bedeninden zor ayırmışlardı...

Annemi bir daha asla göremeyecektim, bugüne kadar göremediğim gibi...-

Mutfak kapısının önünde aklımda bir karaltının içinde canlanan bu anılarım sadece seslerle doluydu. Sesler, hisler, kokular... Yere düşen minik gözyaşımı ardımda bırakarak kahvaltı sofrasına oturdum. .

Beynimin içindeki çığlıklar babamın ve üvey annemin seslerini bastırıyordu. Hayattaki siyahımın içindeki tek beyazımın kayboluşunun üstünden tam 3 yıl geçmişti

Işık nedir? Yüksek derecede ısıtılan, akkor durumuna getirilen cisimlerin ya da çeşitli erke biçimleriyle uyarılan cisimlerin yaydığı, gözle görülen ışımadır ışık. Benim için 3 yıl önce kaybettiğim annem demektir ışık...

Okula artık gitmiyordum. Gitmeme gibi bir hakkım da vardı. Belirli kurslara gidiyordum ne gelecek hayalim kalmıştı ne de yaşama mutluluğum.

Kahvaltım bittiğinde odama geçtim. Camı açtım sessizce sokaktan geçen insanların sesini dinliyordum. Herkes meşguldü kendince bir uğraşları vardı. Sanki kendi dertleri bu dünyadaki en büyük dertmiş gibi yansıtıyorlardı etrafındakilere. Bıkmıştım böyle insanlardan artık. Çektiği kredinin ödeme tarihi gelen mi dersin arabasının modelini düşük bulan mı öğretmenin dersi anlatışından şikâyetçi olanı mı... Dertlerimizle örüyorduk zihnimize duvar. Koskoca Çin seddi yapıp aşilamaz diyorduk. Ama bilmiyorduk ki onu aşilamaz yapan bizdik yoksa bir merdiveni vardı her aşilamaz denen duvarın.

Peki ya benim DUVARIMIN (derin bir nefes aldım). Benim duvarım, kelime zihnimin içinde yankılanıyordu. Benim duvarım... asla yıkılamayacaktı, o kadar uzundu ki geçemeyecektim, o kadar yüksekti ki onu aşacak merdivenim olamayacaktı. Benim duvarım anneme olan sevgim kadar büyüktü...

O an içimde oluşan fırtınaya inat dışarıdan cıvıldaayan kuş sesleri geliyordu. İçimdeki kara bulutlara rağmen dışarıda yağmur yağmıyordu...

Yağmur yağsaydı keşke. Aşağıya iner islanırdım güzelce belki içimdeki kara bulutlarda her bir yağmur damlasıyla akar giderdi.

Annemin mezarına gidecektim yine babamın bana söz geçiremediği tek şeydi bu. Her hafta yanına gittiğim sokak çiçekçisinden bir tane kırmızı gül aldım. Dikenlerini yol boyunca elime batırıyordum. Mezarlık evimize otobüsle neredeyse bir saat uzaklıktaydı. Otobüs durduğunda yavaşça aşağıya indim. Artık mezarın yerini elimde değneğim olmadan da bulabiliyordum. 24 adım ileri sola dön 34 adım daha ileri ağaç kökünden oluşmuş bir tümsek sağa doğru 77 adım. Annemin mezarının mermerine oturdum. Elimdeki gülü yavaşça toprağın üzerine bıraktım.

Sessizliğin hâkim sürdüğü mezarlıkta uzun süre öylece durmuştum. Zihnim savaş açmıştı kendine. İmkânsız Duvarlarını yıkmak için. Savaşmaktan yorulan nöronlarım tek tek pes ederken rüzgâr esti gibi gelmişti. Duvarım, nasıl bir renk olduğunu dahi bilemediğim kırmızı güllerle kaplanmıştı sanki. Bir fısıltıyla ağızımdaki aralıktan kaçan sözcükler bana ait değildi sanki “Ya senin duvarın annense? Seni dışarıdaki duvarlardan koruyan annense?”

“3 yıldır kokusunu alamadığım, zihnimin ortasında duran güllerle bezeli duvarım, yeniden benim için doğan annem. Ölümler bizim zihnimizde ölürse anca ölüyormuş bunu bana yeniden anlattın minik zihnim ve koca duvarım sağ olun. Umarım bende sonsuza kadar yaşarım şimdi yaşayamadığım kadar...”

Elif TÜKMECİ

FİNCAN

Sarı binanın arkasına mahalleyi coşturacak kadar büyük bir pazar açılmıştı. Önce kargaşanın arasından sıyrılmaya çalıştı Emir. Bir şeyleri, belki de birilerini arıyordu. Emin olduğu tek şey aradığına ihtiyacı olduğuydu. Soluk borusuna savaş açmışcasına, hırçın bir şekilde nefes alıp veriyordu. Bağırmaya çalıştı, yok, olmuyordu. Kafasını yavaşça sola döndürdü. Nişanlısı Sevim, gözüne çarptı o kalabalığın içinde. Elindeki tozpembe geniş ağızlı kahve fincanlarını kocaman bir gülümseyişle satıcıya uzatıyordu. Fark edilmediğine her zamanki gibi şükretti. Belki arıyordu ama daha çok zorunluluktandı bu arama. Bulmak istediğinden değil de, ilk kez ihtiyacı olduğundandı. Kendini rahatlatıyordu işte, görevini de yapıyordu.

Başkalarına kendini anlatmayı da sevmezdi, kimseye muhtaç gözükmeyi de. Suskundu ama duyguları daima ona benliğini hissettirmişti zaten. Uzun bir süre hafif rüzgârın altında ufalmayı, paramparça olmayı bekledi. Çaresizlikle elini kafatasına götürdü. Pek de kibar olmayan bir üslupla kulağını aradığına emin olarak elini dolaştırdı uzun saçları arasında.

Rüzgârın yönünü değiştirircesine bir çığlık kopardı. Şahit olmamıştı işte, ilk kez başkalarından yardım istediği o anına.

Yüklerini yere atarcasına - belki de ayakta durmaya sebep bulamadığındandır- gri kaldırımların ucuna yığılıp kaldı. Gül abla hemşire edasıyla bir oğlan çocuğu kadar masum Emir'i kendine getirmek için çabalarken amcası Ferhat mahalleliye haberi getirmişti zaten.

Kendini bildi bileli parayla susturulan Emir'in, anne ve babasının hayatı üç yüz bin lira uğruna susturulmuştu. Belki yaşarken de ne annesi ne babası vardı onun. Hep ona alınan gıcır gıcır arabaların hayali şoförleriyle arkadaş olmuştu. Şimdiyse, hiçliğin de hiçliğiyle karşılaşmıştı. Taşıyamamıştı işte. Ne de olsa nasıl sığınılır bilmezdi o birilerine. Şimdi yaşama umuduna nasıl sığınsındı? Tüm mahalle elbirliğiyle cenaze işlerini halletti. Zaman ise pek acımasızdı. Günler, aylar, yıllar derken Sevim başka bir adamla evlenmiş; Emir ise nasıl sığınılır öğrenmişti. Hatta ve hatta en huzurlu yeri bulmuştu. O karmakarışık hayattan geriye kalan iki küçük toprak parçasının yanına yeni bir boşluk açtırmıştı. Şimdiyse, hiç olmadığı kadar güvende ve mutluydu.

Hayrun Nisa Balkan

Kaynakça

https://www.turkedebiyati.org/mehmet_fuat_koprulu.html

<https://islamansiklopedisi.org.tr/mehmed-fuad-koprulu>

<https://turuz.com/storage/h-edebiyat-2020-2/2044->

[Turk_Edebiyatinda_Ilk_Mutasavviflar_M_Fuad_Koprulu-1976-470s.pdf](#)

<http://www.edebifikir.com/kitap/edebiyatimizda-ilk-mutasavviflar-ve-koprulu.html>

<https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/223826>

<https://www.lacivertdergi.com/>

<https://islamansiklopedisi.org.tr/>

*Ahmet Cevizci, Felsefe Sözlüğü

*Dante, Düşünce Tarihi, Afşar Timuçin

*Bahçet Dede, Yunus Emre'nin Eserlerinin Tahlili, Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1990 (Doktora tezi)

* Burhan Ümit Toprak, Yunus Emre Divanı, İstanbul 1933

*Kaçar, G. (2017). Yunus Emre Ve Türk Tasavvuf Musikisi . İSTEM, (15). s. 41-59

<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/394763>

<https://www.salihbora.com/sanaticilarimiz/sairlerimiz/yunus-emre/>

*Esin, F. (2018). Yunus Emre Güftelerine Dair İlahi Formundaki İlk Beste Örnekleri. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi (58).

*Kubbealtı Lügati

*Mustafa Özçelik, Yeni Dünya Dergisi, Ağustos 2020, sf.54

*Mustafa Tatçı, Yunus Emre Divanı (İnceleme), I, s. 11, Kültür Bakanlığı yayını, Ankara, 1990; Aynı eser, H yayınları s. 23, İstanbul, 2008.

*Burhan Toprak, Yunus Emre Divanı, s. 99, İnkılap Kitabevi, İstanbul, 1960

<https://islamansiklopedisi.org.tr/yunus-emre>

[lacivertdergi-MehmetHakanKaçan-OsmanlıyıKuranDerviş-makale](#)

*TDV İslam Ansiklopedisi

*Mustafa Tatçı Ankara: Akçağ Yayınları, 1990

<http://web.b.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?>

[vid=0&sid=6840953e-947b-416a-b913-](#)

0f211690a92d%40sessionmgr103 Turkish Studies International
Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or
Turkic Volume 8/9 Summer 2013

AKSAN, Doğan (2000), Her Yönüyle Dil, Ana Çizgileriyle Dilbilim,
Ankara, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları.

(1995), Şiir Dili ve Türk Şiir Dili, Ankara, Engin Yayınları. (2005),
Yûnus Emre Şiirinin Gücü, Ankara, Bilgi Yayınları.

BANARLI, Nihad Sami (1998), Resimli Türk Edebiyatı Tarihi I,
İstanbul, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları. , (1974), "Milli
Tekevvünümüzde Yunus Emre"nin Yeri" Kubbealtı Akademi, S.7.

BAŞGÖZ, İlhan (1999), Yunus Emre I: İnceleme, II ve III:
Şiirlerinden Güldeste (MEB Dünya Klasikleri Dizisi"nden alınarak
Cumhuriyet gazetesi Yayınları), İstanbul.

BİLGEGİL, Kaya (1984), Türkçe Dilbilgisi, İstanbul. CAFEROĞLU,
Ahmet (1968), Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü, İstanbul

<https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/650255> YUNUS
EMRE VE ANADOLU TÜRKÇESİ,

*Risâlat al-Nushiyya ve Dîvân

*Vilâyetnâme

<https://islamansiklopedisi.org.tr/sehl-i-mumteni>

<http://www.edebifikir.com/fikir/sehl-i-mumteni-nedir.html>

<https://osmanlica.ihya.org/tasannu-nedir-ne-demek.html>

https://tr.m.wikipedia.org/wiki/Sehl-i_m%C3%BCmteni

*Mine Mengi (2010), Divan Şiiri Yazıları, Akçağ Yayınları, Ank.

*Ali Ural, Ay Tiradı, Şule Yayınları, İstanbul, Aralık 2019 (6.baskı)

*Fatih Andı, Roman ve Hayat, Ketebe, İstanbul, 2020

*Rasim Özdenören, Edebiyat ve Hayat, İz, İstanbul, 2018

*Ali Güneş, Edebiyat ve Toplum, 2007, Muhafazakar Düşünce

*Ahmet Cuma, Edebiyat Sosyolojisi ve Karşılaştırmalı Edebiyat
Bilimi- Sanat ve Bilimin Sınır Ötesi Etkileşimi-,2009, Selçuk
Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi

*Şerif Aktaş, Edebi Metin ve Özellikleri, 2009, Aü. Türkiyat
Araştırmaları Enstitüsü Dergisi

*Mustafa Şahin, Masalların Çocuk Gelişimine Etkilerinin Öğretmen
Görüşleri Açısından İncelenmesi, Milli Folklor Dergisi

*Nurettin Şazi Kösemihal, Edebiyat Sosyolojisine Giriş, 1964,

İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi

*Köksal Alver, Edebiyat Sosyolojisi ve Hayat, 2006, Sosyoloji Dergisi

*Fahri Temizyürek, Türkçe Öğreniminde Çocuk Edebiyatının Önemi,2003, Türklük Bilimi Araştırmaları

*Dursun Murat Düzgün, REALİZM TEORİSİNİN ORTAYA ÇIKIŞI VE GELİŞME EVRELERİ Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi 2020

*Hasan Yazıcı, EDEBİYAT SOSYOLOJİSİNE TOPLU BİR BAKIŞ SOSYOLOJİNİN TANIMI VE DİĞER İLİMLERLE İLİŞKİSİ

*Erdoğan Uygur, Sosyalist Realizm Kavramının Ortaya Çıkış Süreci Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, 2005

*Erdal İşbir, Nietzsche: Romantizmin Med-Ceziri FELSEFE DÜNYASI 2015/KIŞ I SAYI: 62